ជំនួយស្មារតី

សន្ធានុក្រមសទិសន័យ

សាស្ត្រាចារ្យ ទូច-តីមស្រ៊ាង
សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាជាតភាសាខ្មែរ

ព. ស. ២៥៥៨ គ. ស. ២០១៤

ជំនួយស្មារតី

សទ្ទានុក្រមសទិសន័យ

សាស្ត្រាចារ្យ ទូច-គីមស្រ៊ាង
សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ

ព. ស. ២៥៥៨ គ. ស. ២០១៤

សទ្ទានុក្រមសទិសន័យ

ឧបត្ថម្ភបោះពុម្ព : **សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោបណ្ឌិតសភាចារ្យ ហ៊ុន សែន នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និង សម្តេចកិត្តិព្រឹទ្ធបណ្ឌិត ប៊ុន រ៉ានី ហ៊ុន សែន ប្រធានកាកបាទក្រហមកម្ពុជា**

ឧបត្ថម្ភផ្តែកគំនិត : **ឯកឧត្តម ហ៊ុន ហេង ទីប្រឹក្សាផ្ទាល់សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោបណ្ឌិតសភាចារ្យ ហ៊ុន សែន នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា**

រៀបរៀង : លោក **ទូច-គីមស្រ៊ាង** បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់អក្សរសាស្ត្រខ្មែរ

ជំនួយការ : លោក **អ៊ុន-សុភា** បរិញ្ញាបត្រអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ

ឧត្តមទីប្រឹក្សា : ព្រះតេជព្រះគុណ **យស-ហ៊ុត** ខេមចារោ
: ឯកឧត្តម នាយឧត្តមសេនីយ៍ **តេង-សាវង្ស**
: ឯកឧត្តម ឧត្តមសេនីយ៍ឯក **ម៉ម-សំ**
: ឯកឧត្តម ឧត្តមសេនីយ៍ទោ **អឿ-សាវ៉ន**

ពិនិត្យអក្ខរាវិរុទ្ធ : ព្រះមហា **វ៉ែន-វិបុល** : លោក **អៀង-ពិសី**
: កញ្ញា **ផៃ-សាអ៊ែម** : កញ្ញា **ចាន់-នីតា**
: កញ្ញា **ឆិញ-ធីណា** : លោក **ទោត-ច័ន្ទវិបុល**
: លោក **វ៉ាន់-ផល្លី** : លោក **ប៊ុត-សុផល**

រចនាក្រប : កញ្ញា **នូ-ស៊ីនួន** រោងពុម្ព JSRC Printing House

ISBN-13 978-99963-705-0-2

រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង ©

បោះពុម្ពលើកទី១ : ១១កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

អាសយដ្ឋានចែកចាយ : បណ្ណាល័យ សកលវិទ្យាល័យ វិទ្យាល័យ អនុវិទ្យាល័យ...

អារម្ភកថា

សៀវភៅ សទ្ទានុក្រមសទិសន័យ នេះដែលព្រះតេជព្រះគុណ សម្តេច ទ្រង់ ឯកឧត្តម ឧកញ៉ា លោកជំទាវ លោក លោកស្រី អ្នកនាង កញ្ញា ប្រិយមិត្តកំពុងតែអាន ខ្ញុំបានប្រើពេលវេលាយ៉ាងយូរក្នុងការរៀបរៀងសៀវភៅនេះឡើងក្នុងគោលបំណងបំពេញសំណូមពរលោកគ្រូ អ្នកគ្រូ និស្សិត អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវដែលតែងតែចង់បានគោលគំនិតល្អៗនិងពង្រីកចំណេះដឹងបន្ថែមទៀតពី សទ្ទានុក្រមសទិសន័យ។

ការប្រមូលស្នាដៃរបស់អ្នកនិពន្ធទាំងឡាយតាំងពីអតីតកាល មករៀបរៀងជាសៀវភៅនេះឡើង គឺមានគោលបំណង គោលដៅ វិសាលភាព និយមន័យ បទពិសោធ ទស្សនៈបុរាណ ទស្សនៈថ្មីៗ ដើម្បីចូលរួមចំណែកអភិរក្សនិងអភិវឌ្ឍវិស័យភាសាខ្មែរយើង។

ក្នុងការសិក្សាកន្លងទៅគេបានកំណត់ថា **ភាសា អក្សរសាស្ត្រ** ជាមែកធាងសំខាន់ជាងគេនៃវប្បធម៌ ជាមេនៃប្រាជ្ញា ជាមេនៃការសិក្សា ជាមេនៃសិល្បៈ និងជាអត្តសញ្ញាណជាតិយ៉ាងសំខាន់បំផុត។

ប្រសិនបើមានកំហុសឆ្គងខ្លឹមសារដោយប្រការណាមួយ សូមអ្នកសិក្សាមេត្តាអធ្យាស្រ័យផងចុះ។ ខ្ញុំរង់ចាំទទួលយកកំហុសឆ្គងដោយសុឆន្ទៈ មនសិការសោមនស្សគំនិតកែលម្អពីសំណាក់លោកអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវទាំងឡាយ។

រាជធានីភ្នំពេញ ១១កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ទី៤ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

សាស្ត្រាចារ្យ **ឡុច-គីមស្រ៊ាង**

កតញ្ញូកតវេទិតាធម៌

កូនសូមក្រាបថ្វាយបង្គំលើកហត្ថាប្រណម្យឧទ្ទិសស្នាដៃនេះ ជូនចំពោះលោកឪពុក **ទី-យ៉េន** និងអ្នកម្តាយ **អ៊ី-មាស** ជាទីគោរពសក្ការៈដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុតនៃជីវិតកូន។

កូនសូមសម្តែងនូវកតញ្ញូកតវេទិតាធម៌ ជាអនេកប្បការចំពោះលោកមានគុណទាំងទ្វេ ដែលបានផ្តល់កំណើតដល់រូបកូននិងបានចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាការពារអប់រំរូបកូនឱ្យឃ្លាតចាកឆ្ងាយពីអវិជ្ជា។ ព្រះគុណដ៏មហាប្រសើរនេះរូបកូនចងចាំអស់មួយជីវិតហើយមិនអាចរកអ្វីយកមកតបស្នងសងគុណឱ្យស្មើបានឡើយ។

សៀវភៅដែលកូនបានរៀបរៀងនេះគ្រាន់តែជាស្នាដៃតូចមួយប៉ុណ្ណោះ តែវាជាសក្ខីភាពមួយបញ្ជាក់ថា រូបកូនមិនបណ្តោយពេលវេលាឱ្យកន្លងផុតទៅដោយឥតប្រយោជន៍នោះទេ ហើយក៏មិនប្រើពេលវេលាដើម្បីប្រព្រឹត្តអំពើមិនគួរគប្បីណាមួយនោះដែរ។

កូនសូមគោរពសច្ចាប្រណិធានប្រព្រឹត្តតែកុសលកម្មនិងរស់នៅជាពលរដ្ឋល្អក្នុងសង្គមជាតិជារៀងរហូត។

រាជធានីភ្នំពេញ ១១កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ទី៤ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

សាស្ត្រាចារ្យ **ខូច-គីមស្រ៊ាង**

ឧទ្ទិសកថា

សូមខួទ្ទិសស្នាដៃនេះគោរពថ្វាយ ប្រគេន ជូនចំពោះ

❖ បុព្វបុរសខ្មែរស្នេហាជាតិដែលបានធ្វើពលិកម្មគ្រប់យ៉ាងការពារជាតិមាតុភូមិ

❖ អ្នកប្រាជ្ញ បណ្ឌិត កវី អ្នកនិពន្ធខ្មែរគ្រប់ជំនាន់ដែលបានខិតខំថែរក្សា ការពារវប្បធម៌ ភាសា អក្សរសាស្ត្រជាតិឱ្យបានរីកចម្រើនគង់វង្សរហូតមក

❖ សម្តេចព្រះមហាសុមេធាធិបតី **ជួន-ណាត** ជោតញ្ញាណោ ព្រះសង្ឃរាជថ្នាក់ទី១ នៃគណៈមហានិកាយ ដែលព្រះអង្គបានបន្សល់ទុកស្នាព្រះហស្តដ៏ពិសេសសម្រាប់ខ្មែរគ្រប់ជំនាន់គឺ **វចនានុក្រមខ្មែរ**

❖ **អ្នកឧកញ៉ាមហាភក្តីសប្បុរិសភោគាធិបតី ហ៊ុន-នាង និងមហាឧបាសិកា ឌី-ប៉ុក**

❖ បុព្វការីជនរបស់ទូលព្រះបង្គំ ខ្ញុំព្រះករុណា ខ្ញុំបាទទាំងអស់

សូមជួយទ្រទ្រង់វិស័យវប្បធម៌ អក្សរសាស្ត្រជាតិឱ្យកាន់តែរីកចម្រើនជានិច្ច។

រាជធានីភ្នំពេញ ១១កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ទី៤ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

សាស្ត្រាចារ្យ **ខួច-គីមស្រ៊ាង**

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

សូមគោរពសម្តែងការកោតសរសើរ និងថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតចំពោះ **សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោបណ្ឌិតសភាចារ្យ ហ៊ុន សែន នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** និង **សម្តេចកិត្តិព្រឹទ្ធបណ្ឌិត ប៊ុន រ៉ានី ហ៊ុន សែន ប្រធានកាកបាទក្រហមកម្ពុជា** ដែលមានទឹកចិត្តសប្បុរិសធម៌ឧបត្ថម្ភធម្មទានថវិកាបំពេញបញ្ញាបារមីបោះពុម្ព សទ្ទានុក្រមសទិសន័យ ក្នុងគោលដៅផ្សព្វផ្សាយអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ ដើម្បីឱ្យប្រជាពលរដ្ឋទូទៅបានយល់ដឹងពីគុណតម្លៃនៃផលប្រយោជន៍វប្បធម៌អក្សរសាស្ត្រជាតិ។

ក្នុងនាមអ្នកសិក្សាប្រាកដជាបំភ្លេចពុំបានចំពោះគុណូបការៈដ៏ធំធេងរបស់ **សម្តេច** ដែលបានរំដោះជាតិមាតុភូមិឱ្យផុតពីរបបអមនុស្សធម៌និងបង្រួបបង្រួមជាតិធ្វើឱ្យប្រទេសបានឯករាជ្យ សន្តិភាព សេរីភាព ប្រជាធិបតេយ្យ អព្យាក្រឹតវឌ្ឍនភាពសង្គម ធ្វើឱ្យមានកិត្យានុភាពល្បីរន្ទឺទាំងនៅក្នុងតំបន់និងពិភពលោក។

គុណបំណាច់ដ៏សែនធំធេងនេះ បានជិតជាប់នៅក្នុងក្រអៅបេះដូងកូនខ្មែរដែលមានបុណ្យភ័ព្វវាសនាល្អ រស់នៅក្រោមការដឹកនាំប្រកបដោយគតិបណ្ឌិតនៃ **សម្តេច** និងជាឱកាសដ៏ល្អដល់សមាគមទ្រទ្រង់អក្សរសាស្ត្រនិងវប្បធម៌ខ្មែរក្នុងការបំពេញបេសកកម្មអក្សរសាស្ត្រជាតិជូនដល់ប្រជាជនកម្ពុជាយើង។

សូម **សម្តេចតេជោបណ្ឌិតសភាចារ្យនិងសម្តេចកិត្តិព្រឹទ្ធបណ្ឌិត** មេត្តាទទួលការគោរពនិងការដឹងគុណដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ពីខ្ញុំបាទ។

រាជធានីភ្នំពេញ ១១កើត ខែភទ្របទ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស. ២៥៥៨

ត្រូវនឹងថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ទី៤ ខែកញ្ញា គ.ស. ២០១៤

មាតិកានុក្រម

ឈ្មោះមាតិកា **ទំព័រ**

១- អំពី កតកាសញ្ញា កិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាត សន្ធិសញ្ញា..........១

២- អំពី កថាខណ្ឌ វាក្យខណ្ឌ..២

៣- អំពី កម្មករ និយោជិត..២

៤- អំពី កម្មវត្ថុ របៀបវារៈ..៣

៥- អំពី ករណីយកិច្ច កាតព្វកិច្ច ភារកិច្ច..........................៣

៦- អំពី កាព្យ កំណាព្យ...៤

៧- អំពី កុបកម្ម កូដកម្ម ឃាតុកម្ម...................................៤

៨- អំពី កុសល បុណ្យ..៦

៩- អំពី កេតនភណ្ឌ បេតកភណ្ឌ......................................៧

១០- អំពី កំលុង ក្នុង អំឡុង...៧

១១- អំពី ខ្លៅ ឆោត ល្ងង់..៨

១២- អំពី គណៈកម្មការ គណៈកម្មាធិការ..........................៩

១៣- អំពី គណនី គណនេយ្យ..៩

១៤- អំពី ភាគទាន វិភាគទាន...៩

១៥- អំពី គិត គំនិត ចិត្ត ញាណ វិញ្ញាណ អារម្មណ៍............១០

១៦- អំពី គុណធម៌ សីលធម៌ សុជីវធម៌..........................១៣

១៧- អំពី គុណសម្បត្តិ លក្ខណសម្បត្តិ..............................១៤

១៨- អំពី គោលការ គោលការណ៍.....................................១៤

១៩- អំពី គោលដៅ គោលបំណង..១៤
២០- អំពី គ្រប់គ្រង ដឹកនាំ..១៥
២១- អំពី គ្រូ សាស្ត្រាចារ្យ..១៥
២២- អំពី ងារ ឋានៈ ឋានន្តរ ឋានន្តរសក្តិ តំណែង ទី នាទី.........១៦
២៣- អំពី ចក្ខុវិស័យ ទស្សនវិស័យ......................................១៩
២៤- អំពី ចត ចំណត សំចត..១៩
២៥- អំពី ចរិត មារយាទ ឫក ឫកពា.....................................២០
២៦- អំពី ចេរភាព និរន្តរភាព..២១
២៧- អំពី ចែករលែក ចែករំលែក..២១
២៨- អំពី ចេះ ចាំ ជ្រាប ដឹង យល់ ស្គាល់............................២១
២៩- អំពី ចំណេះ វិជ្ជា..២៤
៣០- អំពី ច្បាប់ នីត វិន័យ...២៥
៣១- អំពី ជជែក ប្រឹក្សា ពិគ្រោះ ពិភាក្សា.............................២៦
៣២- អំពី ជញ្ជីង សញ្ជីង..២៧
៣៣- អំពី ជាមួយ ជាមួយនឹង និង នឹង ព្រមទាំង មួយអន្លើដោយ
ហ្នឹង...២៨
៣៤- អំពី ជាវ ទិញ លក់...៣០
៣៥- អំពី ជំនាញ ឯកទេស..៣២
៣៦- អំពី ជំពូក ប្រការ ផ្នែក មាតិកា មាត្រា...........................៣២
៣៧- អំពី ឈ្លាប់ ធ្លាក់...៣៤

៣៨- អំពី ដង្ហែ ហែ...៣៤

៣៩- អំពី ដែរ ផង...៣៦

៤០- អំពី ដំណាច់ បំណាច់...៣៦

៤១- អំពី ដំណឹង ព័ត៌មាន...៣៧

៤២- អំពី ដំណើរការ ដំណើរការណ៍..៣៨

៤៣- អំពី តែ ប៉ុន្តែ..៣៨

៤៤- អំពី តម្លៃ ថ្លៃ...៣៩

៤៥- អំពី ទំនឹម ភាសិត សុភាសិត ស្លោក..................................៤០

៤៦- អំពី ទម្លាប់ ទំនៀម ប្រពៃណី...៤១

៤៧- អំពី ទ្រព្យ សម្បត្តិ...៤២

៤៨- អំពី និបាតសព្ទ អាយតនិបាត...៤៣

៤៩- អំពី និព្វាន បរិនិព្វាន...៤៤

៥០- អំពី និស្ស័យ ឧបនិស្ស័យ...៤៥

៥១- អំពី និស្សិត សិក្ខាកាម សិស្ស..៤៦

៥២- អំពី នីតជន នីតបុគ្គល...៤៧

៥៣- អំពី បង្រៀន បង្ហាត់..៤៨

៥៤- អំពី បម្រាប បម្រាប់..៤៨

៥៥- អំពី បរិយាយ អធិប្បាយ...៤៩

៥៦- អំពី បាឋកថា សន្ទថា សុន្ទរកថា.....................................៤៩

៥៧- អំពី បុគ្គលិក សហការី សហសេវិក...................................៥០

៥៨- អំពី បុព្វកថា អារម្ភកថា..៥១

៥៩- អំពី បុព្វហេតុ មូលហេតុ..៥១

៦០- អំពី បេសកកម្ម បេសិតកម្ម..៥១

៦១- អំពី បេសកជន បេសិតជន..៥១

៦២- អំពី ប្រជុំ សន្និបាត សន្និសីទ សមាជ សិក្ខាសាលា.............៥២

៦៣- អំពី ប្រាប ប្រាប់..៥៣

៦៤- អំពី ផ្លាក ស្លាក..៥៤

៦៥- អំពី ពន្លត់ រលត់ រំលត់..៥៦

៦៦- អំពី ពី អំពី..៥៧

៦៧- អំពី ពុទ្ធដីកា សច្ចដីកា..៥៨

៦៨- អំពី ព្រលឹង អត្ត អាត្មា..៥៩

៦៩- អំពី មោឃកភាព មោឃនភាព..៦០

៧០- អំពី យល់ព្រម ឯកភាព..៦១

៧១- អំពី យស សក្តិ..៦២

៧២- អំពី រលែក រំលែក..៦៣

៧៣- អំពី រូបិយបណ្ណ រូបិយវត្ថុ..៦៣

៧៤- អំពី លទ្ធភាព សមត្ថភាព..៦៣

៧៥- អំពី លទ្ធិ សាសនា..៦៤

៧៦- អំពី វរៈ វីរៈ...៦៥

៧៧- អំពី វាសនា សំណាង...៦៦

សទ្ទានុក្រមសទិសន័យ

អំពី កតិកាសញ្ញា កិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាតិ សន្ធិសញ្ញា

កតិកាសញ្ញា *ន.* (បា.) សញ្ញា គឺការសន្មតគ្នា, ការមត់គ្នាទុកជាគ្រឿងសម្គាល់ :

❖ យើងត្រូវធ្វើកតិកាសញ្ញាមួយ។

☞ ***អត្ថន័យម្យ៉ាងទៀត៧*** : កិច្ចព្រមព្រៀងមួយដែលត្រូវបានធ្វើឡើងរវាងភាគីពីរឬច្រើនឬក៏រវាងរដ្ឋនិងរដ្ឋ ទាំងផ្លូវការ ទាំងមិនផ្លូវការ ដើម្បីធ្វើអ្វីមួយរួមគ្នាក្នុងគោលបំណងបម្រើផលប្រយោជន៍រវាងគ្នាទៅវិញទៅមក។

កិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាតិ *ន.* មានន័យដូច សន្ធិសញ្ញា ដែរ ប៉ុន្តែមានលក្ខណៈផ្លូវការតិចជាង សន្ធិសញ្ញា។ លក្ខណវិនិច្ឆ័យនៃកិច្ចព្រមព្រៀង :

❖ ត្រូវបានប្រើជាពិសេសសម្រាប់លិខិតូបករណ៍ ដែលមានលក្ខណៈបច្ចេកទេសឬរដ្ឋបាល

❖ កិច្ចព្រមព្រៀងមិនទាមទារឱ្យមានការផ្លាស់សច្ចាប័នពីសភាឡើយ

❖ ករណីខ្លះកិច្ចព្រមព្រៀងអាចមិនមានទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដូចជាកិច្ចព្រមព្រៀងផ្ទាល់មាត់អាចជាកិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងដោយនាយករដ្ឋមន្ត្រី, រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសនៃប្រទេសមួយជាមួយនឹងដៃគូរបស់ខ្លួន ឬជាមួយនឹងរដ្ឋដទៃទៀត។

ឧ. កិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មនិងពន្ធគយ។

សន្និសញ្ញា *ន.* (បា.) ការសន្យាគ្នា, ការសន្យាជាមេត្រីនឹងគ្នា, សំបុត្រសន្យាគ្នាទៅវិញទៅមក...។

អំពី **កថាខណ្ឌ វាក្យខណ្ឌ**

កថាខណ្ឌ *ន.* (បា. សំ.) សង្កាត់នៃពាក្យ, សង្កាត់នៃសម្ដី, សង្កាត់នៃ ពំនោល, សង្កាត់នៃការសម្ដែង, សង្កាត់នៃរឿង, ផ្នែកនៃពាក្យ, ផ្នែកនៃសម្ដី, ផ្នែកនៃពំនោល, ផ្នែកនៃការសម្ដែង, ផ្នែកនៃរឿង, ប៉ែកនៃពាក្យ, ប៉ែកនៃសម្ដី, ប៉ែកនៃពំនោល, ប៉ែកនៃការសម្ដែង, ប៉ែកនៃរឿង។

❀ កថាខណ្ឌ កើតឡើងដោយការផ្សំល្បះជាច្រើនដែលមានគោលគំនិតដូចគ្នា។ មួយកថាខណ្ឌ គឺមួយគំនិតចម្បង។

☞ ***អត្ថន័យម្យ៉ាងទៀតថា*** : សង្កាត់នៃសេចក្ដី, វគ្គ, ប៉ែកនៃកថា, ចំណែកនីមួយៗនៃមាត្រា។

❖ មាត្រា១១នៃច្បាប់ចរាចរណ៍ផ្លូវគោក ឆ្នាំ១៩៩១ មានពាកថាខណ្ឌ, កថាខណ្ឌទី១ មាន៦វគ្គ។

វាក្យខណ្ឌ *ន.* (បា. សំ.) សង្កាត់របស់ពាក្យ។

❖ ក្នុងប្រយោគនេះមានពីរវាក្យខណ្ឌ។

អំពី **កម្មករ និយោជិត**

កម្មករ *ន.* (បា.) អ្នកធ្វើការបម្រើដោយឈ្នួល (អ្នកស៊ីឈ្នួល) :

❖ ពួកកម្មករកំពុងធ្វើការខ្សៀវ។

និយោជិត *ន.* (បា.) អ្នកដែលគេប្រើឱ្យធ្វើការ, កូនឈ្នួល, ភ្នាក់ងារដែលធ្វើការក្រោមបង្គាប់ចៅហ្វាយនាយក្នុងគ្រឹះស្ថានឯកជនឬក្នុងក្រសួងរាជការ :

❖ ក្នុងរោងចក្រធ្វើក្រដាសនេះ មាននិយោជិតចំនួន៤០០នាក់។

អំពី **កម្មវត្ថុ របៀបវារៈ**

កម្មវត្ថុ *ន.* (បា.) រឿងនៃការងារ, សេចក្ដីបំប្រួញរឿងក្នុងសំបុត្រស្នាមផ្សេងៗដើម្បីឱ្យដឹងថាជារឿងនេះ រឿងនោះ :

❖ សំបុត្រជាផ្លូវការច្រើនតែមានកម្មវត្ថុ។

របៀបវារៈ *ន.* បញ្ហាទាំងឡាយដែលដាក់ជូនអង្គសន្និបាតឬអង្គប្រជុំដើម្បីពិភាក្សាដោះស្រាយ, បញ្ហាទាំងឡាយដែលចុះក្នុងកម្មវិធីនៃអង្គសន្និបាតឬអង្គប្រជុំអ្វីមួយ។

អំពី **ករណីយកិច្ច កាតព្វកិច្ច ភារកិច្ច**

ករណីយកិច្ច *ន.* (បា.) កិច្ចដែលគួរធ្វើ, ការងារដែលត្រូវតែធ្វើ :

❖ មុខការនេះជាករណីយកិច្ចរបស់អ្នកហើយ។

កាតព្វកិច្ច *ន.* (បា.) កិច្ចដែលគួរធ្វើ, ការងារដែលត្រូវតែធ្វើ, ករណីយកិច្ច។

🕯 ខ្មែរច្រើនតែប្រើសំដៅ **កាតព្វកិច្ច** សង្កត់ធ្ងន់ជាង **ករណីយកិច្ច** ទៅវិញ។

ភារកិច្ច *ន.* (បា.) កិច្ចជាភារៈ, កិច្ចជាទម្ងន់, កិច្ចជាបន្ទុក, កិច្ចការធ្ងន់។

អំពី ភាព្យ កំណាព្យ

ភាព្យ *ន.* (បា.) របៀបពាក្យច្ចួនមានឃ្លោងឃ្លា (***កំណាព្យ***) :

- ❖ ពាក្យកាព្យ
- ❖ តែងកាព្យ។

កំណាព្យ *ន.* ពាក្យកាព្យ :

- ❖ លើកកំណាព្យ
- ❖ តែងកំណាព្យ។

អំពី កុបកម្ម កូដកម្ម បាតុកម្ម

កុបកម្ម *ន.* (បា.) អំពើជ្រួលជ្រើម, ការបះបោរ, ចលាចល។

☞ ***អត្ថន័យម្យ៉ាងទៀត៖*** : ការបះបោរឬចលាចលដោយប្រើអំពើហិង្សាបង្កឡើងដោយមនុស្សមួយក្រុមឬច្រើនក្រុម នៅពេលពួកគេមិនពេញចិត្តទៅលើបញ្ហាណាមួយ។ **កុបកម្ម** អាចកើតចេញពី កូដកម្ម ឬ បាតុកម្ម នៅពេលដែល កូដករ ឬ បាតុករ ចាប់ផ្តើមប្រែក្លាយការតវ៉ាឬទាមទារដោយសន្តិវិធីទៅជាការតវ៉ាឬទាមទារដោយប្រើអំពើហិង្សា។

❖ នៅថ្ងៃទី២៩ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៣ កុបករបាននាំគ្នាធ្វើកុបកម្មវាយបំផ្លាញស្ថានទូតថៃ។

កុដកម្ម ន. (ឆា.) អំពើព្រហើន, អំពើកោងកាចរៀចវេរ, អំពើពុតត្បុត, ការសម្ដែងអាកប្បកិរិយាប្រឆាំងចំពោះរឿងឬកិច្ចការណាមួយ ដែលខ្លួនមិនពេញចិត្ត។

☞ ***អត្ថន័យម្យ៉ាងទៀត៣*** : ការសម្ដែងអាកប្បកិរិយាប្រឆាំងចំពោះរឿងឬកិច្ចការណាមួយដែលខ្លួនមិនពេញចិត្ត តាមរយៈការមិនចូលរួមបំពេញភារកិច្ចអ្វីមួយ ការមិនចូលធ្វើការ ការដាក់ទណ្ឌកម្មខ្លួនឯងហើយក្នុងករណីខ្លះអាចឈានទៅរកការធ្វើអត្តឃាត។

បាតុកម្ម ន. (ឆា.) អំពើដាក់ស្ដែង, ការធ្វើឱ្យដឹងប្រាកដ, ការធ្វើឱ្យឃើញប្រាកដ, ការលើកគ្នាដើរដង្ហែជាក្បួន ដើម្បីសម្ដែងសេចក្ដីមិនពេញចិត្តចំពោះអំពើអ្វីមួយឬទទូចសុំស្រុះគ្នា ឱ្យសម្រេចផលប្រយោជន៍អ្វីមួយតាមសេចក្ដីពេញចិត្តខ្លួនទាំងអស់គ្នា :

- ❖ បាតុកម្មនៃពួកកម្មករ...
- ❖ ធ្វើបាតុកម្មសម្ដែងការណ៍មិនពេញចិត្តចំពោះរឿង...។
- ✈ បាតុកម្មបំពានច្បាប់ : បាតុកម្មខុសផ្លូវច្បាប់
- ✈ បាតុកម្មឡើងចាង : បាតុកម្មតាមទំនើងក្រៅលក្ខណានុញ្ញាត
- ✈ បាតុកម្មសុភាព : បាតុកម្មសុភាពរាបសាតាមលក្ខណានុញ្ញាត...។

☞ ***អត្ថន័យម្យ៉ាងទៀត៣*** : អំពើដាក់ស្ដែង ការធ្វើឱ្យដឹងឬឱ្យឃើញប្រាកដការលើកគ្នាដើរដង្ហែជាក្បួន ដើម្បីសម្ដែងសេចក្ដីមិនពេញចិត្តចំពោះ

អំពើអ្វីមួយ ឬទទូចសុំស្រុះគ្នាឱ្យសម្រេចផលប្រយោជន៍អ្វីមួយតាមសេចក្ដីពេញចិត្តរបស់ក្រុមខ្លួន។

អំពី កុសល បុណ្យ

កុសល *ន.* (បា.) កម្មដែលកម្ចាត់បង់នូវអំពើអាក្រក់ (បុណ្យ)។

កុសល *គុ.* (បា.) ដែលល្អប្រពៃ, ដែលជាបុណ្យ :

❖ ចិត្តកុសល។

✍ ដែលប៉ិនប្រសប់ : កុសលបណ្ឌិត, ដែលឈ្លាសវាងវៃ។

✍ ដែលឈ្លាសវាងវៃ : កុសលបណ្ឌិត, ដែលប៉ិនប្រសប់។

បុណ្យ *ន.* (សំ.) គុណជាតជាគ្រឿងជម្រះសន្ដានចិត្ត, កុសល, អំពើល្អ, សេចក្ដីសុខ។

✍ ធ្វើបុណ្យ : ធ្វើសេចក្ដីល្អខាងផ្លូវកាយវាចាចិត្តឱ្យកើតមានដោយកិច្ចនិងទំនងផ្សេងៗ...។

✍ បុណ្យសក្ដិ : អំណាចតេជះបានដោយសារបុណ្យ (យសសក្ដិ ឬការងារ)។

✍ ឡើងបុណ្យ : ឡើងសក្ដិយសខ្ពស់ជាងមុន។

✍ ព្រះមានបុណ្យ : ព្រះភគវ័ត (ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ)។

☞ ពាក្យថា **បុណ្យ** នេះខាងសំស្ក្រឹតប្រើជា *គុ.* ផងក៏បាន, ប្រែថា «**បរិសុទ្ធ, ស្អាត, ល្អ, គួរចង់បាន, គួរស្រលាញ់**»។

អំពី កេតនភណ្ឌ បេតិកភណ្ឌ

កេតនភណ្ឌ *ន.* (បា.) របស់ដែលទុកដូចជាទង់សម្រាប់ជាតិឬសម្រាប់ប្រទេស, វត្ថុដ៏ឧត្តុង្គឧត្តម, និមិត្តរូប :

❖ ប្រទេសនីមួយៗលុះត្រាតែមានឯករាជ្យពេញបរិបូណ៌ដោយសេរីភាពគ្រប់យ៉ាងទើបឈ្មោះថាមានកេតនភណ្ឌ។

បេតិកភណ្ឌ *ន.* (បា.) ទ្រព្យសម្បត្តិឬកេរមត៌កមានជាប់តមកពីខាងឪពុក :

❖ ស្រែទាំងអស់នេះជាបេតិកភណ្ឌរបស់ខ្ញុំ។

អំពី កំលុង ក្លុង អំឡុង

កំលុង *ន.* ទី, ពួក, ក្រុម, ក្រវល់ :

❖ នៅក្នុងកំលុងជាមួយគ្នា

❖ កំលុងដប់ឆ្នាំ

❖ កំលុងមួយរយឆ្នាំ

❖ កំលុងមួយពាន់ឆ្នាំ

❖ កំលុងមួយម៉ឺនឆ្នាំ។

ក្លុង *អា. និ.* កំលុង, រវាងមានលក្ខខណ្ឌ :

❖ ក្នុងផ្ទះ

❖ ក្នុងភូមិ

❖ ក្នុងស្រុក

❖ ក្នុងថ្ងៃនេះ

❖ ក្នុងឆ្នាំនេះ។

អំឡុង *ន.* កាលយូរ :

❖ ក្នុងអំឡុង១០ឆ្នាំ។

អំពី ខ្លៅ ឆោត ល្ងង់

ខ្លៅ *គុ.* ដែលល្ងង់ព្រោះឥតចំណេះដោយមិនបានសិក្សារៀនសូត្រ :

❖ មនុស្សខ្លៅ។

ឆោត *គុ.* ដែលងាយបញ្ឆោត :

❖ គំនិតឆោត

❖ មនុស្សឆោត។

✎ ឆោតឆៅ *គុ.* ដែលឆោតខ្លៅឆៅគំនិត។

ល្ងង់ *កិ.* មិនចេះ, មិនយល់ :

❖ ខ្ញុំល្ងង់គិតមិនលេច។

ល្ងង់ *គុ.* ដែលមិនចេះ, ដែលមិនយល់ :

❖ មនុស្សល្ងង់។

✎ ល្ងង់ខ្លៅ : ល្ងង់ព្រោះឥតបានរៀនសោះ

✎ ងងឹតល្ងង់ : ល្ងង់ឈឹងសូន្យដូចគេនៅក្នុងទីងងឹត

✎ ឆោតល្ងង់ : ឆោតផងល្ងង់ផង

✎ ល្ងេល្ងង់ : ល្ងង់ល្ងេល្ងើពុំយល់ការខុសត្រូវ។

អំពី គណៈកម្មការ គណៈកម្មាធិការ

គណៈកម្មការ *ន.* (ឆា.) ជនមួយក្រុមឬក្រុមជំនុំដែលចាត់តាំងឡើងដោយពិធីបោះឆ្នោត ឬដោយការជ្រើសតាំងសម្រាប់ឱ្យពិនិត្យកិច្ចការណាមួយដាច់មុខដោយឡែក :

- ❖ គណៈកម្មការវប្បធម៌បានបង្កើតពាក្យខ្មែរថ្មីៗជាច្រើន។

គណៈកម្មាធិការ *ន.* (ឆា.) សមាជិកមួយក្រុមដែលតាំងឡើងក្នុងក្រសួងរាជការឬសភាដើម្បីឱ្យប្រតិបត្តិសម្រេចការណាមួយ :

- ❖ មុខការនេះស្រេចលើគណៈកម្មាធិការ។

អំពី គណនី គណនេយ្យ

គណនី *ន.* (ឆា.) ការរាប់, បញ្ជីឬតារាងគិតគូរប្រាក់ចំណូលចំណាយ។

គណនេយ្យ *ន.* (ឆា.) គណនីក្នុងក្រសួងរាជការឬក្នុងគ្រឹះស្ថានពាណិជ។

អំពី ភាគទាន វិភាគទាន

ភាគទាន *ន.* (ឆា.) ចំនួនប្រាក់រៃអង្គាសដែលជនម្នាក់ៗចូលក្នុងកិច្ចការកុសលណាមួយ :

- ❖ ឃោសនាសុំឱ្យគេជួយចូលភាគទាន
- ❖ បង់ភាគទានប្រចាំខែចំនួន២ ០០០រៀល។

វិភាគទាន *ន.* (ឆា.) ការឱ្យនូវភាគផ្សេងៗ។ អំណោយដែលឥតកំណត់ចំនួន, ចំណែកដែលបុគ្គលម្នាក់ៗនាំយកមកចូលជាជំនួយក្នុងកិច្ចការណាមួយ :

❖ ធ្វើវិភាគទាន

❖ បានទទួលវិភាគទាន។

អំពី គិត គំនិត ចិត្ត ញាណ វិញ្ញាណ អារម្មណ៍

គិត *កិ.* ត្រិះរិះ, ពិចារណា, នឹក, នឹកដល់, រឭក :

❖ គិតហើយសឹមធ្វើ។

គំនិត *ន.* ការគិត, យោបល់ :

❖ គំនិតល្អ

❖ គំនិតស្ដាំ

❖ គំនិតឆ្វេង

❖ គំនិតអាក្រក់។

✈ ទាល់គំនិត : ទាល់ផ្លូវ, អស់ផ្លូវ។

ពាក្យទំនឹមបុរាណ

ប្រាំបួនទាល់ ដប់ទាល់ កុំឱ្យតែទាល់គំនិត។

ចិត្ត *ន.* (**បា. សំ.**) ធម្មជាតសម្រាប់សន្សំអារម្មណ៍, ធម្មជាតសម្រាប់គិត គឺវិញ្ញាណ :

❖ ចិត្តល្អ

❖ ចិត្តត្រង់

❖ ចិត្តវៀច

❖ ចិត្តអាក្រក់...។

ញាណ *ន.* (**បា.**) សេចក្ដីដឹង, ប្រាជ្ញា... :

▦ **ទ្រង់ញាណ** (ព្រះពុទ្ធ) ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់នូវកិច្ចការអាថ៌កំបាំងជ្រាលជ្រៅផ្សេងៗដោយព្រះប្រាជ្ញា; គេតែងប្រើពាក្យ ទ្រង់ញាណ នេះក្នុងការស្ដីបន្ទោសគ្នីគ្នាថា :

❖ គ្មាននរណាទ្រង់ញាណដូចព្រះទេ

❖ បើខ្លួនមិនប្រាប់ធ្វើម្ដេចឱ្យគេដឹងផងបាន?

វិញ្ញាណ *ន.* (**បា.**) ធម្មជាតដឹងច្បាស់នូវអារម្មណ៍ (ចិត្ត) :

❖ ភ័យស្លុតខ្លាំងស្ទើរបាត់វិញ្ញាណ។

- ឬាត់វិញ្ញាណ : រលត់វិញ្ញាណ
- រលត់វិញ្ញាណ : រលត់វិញ្ញាណ, បាត់វិញ្ញាណ។

អារម្មណ៍ *ន.* (**បា. អារម្មណ**) គ្រឿងតោង, គ្រឿងព្យួរ, គ្រឿងទាញឬទាក់ទាញ, គ្រឿងតោងរបស់ចិត្ត, គំនិត, ការដឹង, ...។ ដែលប្រើដោយច្រើន, សំដៅត្រង់ គ្រឿងតោងរបស់ចិត្ត មាន៦ប្រភេទ :

- រូបារម្មណ៍ (សម្រាប់ភ្នែក)
- សទ្ទារម្មណ៍ (សម្រាប់ត្រចៀក)
- គន្ធារម្មណ៍ (សម្រាប់ច្រមុះ)
- រសារម្មណ៍ (សម្រាប់អណ្ដាត)

- ផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ (សម្រាប់សព៌ាង្គកាយ លើកអាយតនៈ៥ចេញ)
- ធម្មារម្មណ៍ (សម្រាប់ចិត្តសុទ្ធ) :
  - អារម្មណ៍ល្អ
  - អារម្មណ៍មិនល្អ
  - អារម្មណ៍មិនទៀង។

សំដៅត្រង់ **គំនិត** និង **ការដឹង**, ដូចជា :

- កៀងអារម្មណ៍ : កៀងប្រមូលគំនិតមិនឱ្យទាសរសេមរសាម
- ឃ្វាងអារម្មណ៍ : ឃ្វាងគំនិត
- ចាប់អារម្មណ៍ : ចាប់ចិត្ត, ជាប់ចិត្ត, ជាប់គំនិត
- ជិះអារម្មណ៍ : ផ្ទួនគំនិត
- ជោកអារម្មណ៍ : ជោកគំនិត, ស៊ប់ចិត្តពេញទី
- ទទួលអារម្មណ៍ : ទទួលដឹង, បានដឹង (ដោយភ្នែកឃើញរូបជាដើម)។
- ទប់អារម្មណ៍ : ទប់គំនិត
- ទាញអារម្មណ៍ : ទាញគំនិត
- ទាសអារម្មណ៍ : ទាសគំនិត, គំនិតទាស
- អារម្មណ៍ទាស : ទាសគំនិត, គំនិតទាស, ទាសអារម្មណ៍
- ទាស់អារម្មណ៍ : ទាស់ចិត្ត, ទាស់អធ្យាស្រ័យ; មិនត្រូវធាតុគ្នា
- ប៉ះអារម្មណ៍ : ប៉ះរូបារម្មណ៍ជាដើម; ទង្គុកចិត្តគ្នា

- ប្រទះអារម្មណ៍ : ប្រទះរូបារម្មណ៍ជាដើម; ទង្គុកចិត្តគ្នា។
- ប្រមូលអារម្មណ៍ : ប្រមូលគំនិត, ធ្វើឱ្យមូលចិត្ត។
- រងអារម្មណ៍ : ទទួលអារម្មណ៍, ចាប់អារម្មណ៍។
- សោយអារម្មណ៍ : ទទួលអារម្មណ៍, ចាប់អារម្មណ៍, រងអារម្មណ៍។
- ស្ទាក់អារម្មណ៍ : ស្ទាក់ផ្លូវគំនិត។

អំពី គុណធម៌ សីលធម៌ សុជីវធម៌

គុណធម៌ *ន.* ធម៌ដែលមានដំណើរចម្រើនសេចក្ដីសុខទុក្ខតាមជាន់តាមថ្នាក់បានខាងអំពើល្អអាក្រក់ គឺបុណ្យបាបដែលបុគ្គលធ្វើ។ សេចក្ដីល្អ, សេចក្ដីបរិសុទ្ធ, សេចក្ដីអាណិត, សេចក្ដីប្រណី...ៗ

សីលធម៌ *ន.* សីលដែលជាធម៌ (របស់សត្វលោក), សីលនិងធម៌, កិរិយាមារយាទ, សណ្ដាប់ធ្នាប់, ដំបូន្មាន ដែលនាំឱ្យចៀសវាងអំពើអាក្រក់ហើយឱ្យប្រព្រឹត្តតែអំពើល្អ :

- ប្រកបដោយសីលធម៌
- ប្រាសចាកសីលធម៌។

សុជីវធម៌ *ន.* (**សំ.**) ការរស់នៅដោយល្អ គឺចំណេះ, សណ្ដាប់ធ្នាប់, ការដឹងប្រមាណគួរសមក្នុងកិច្ចការប្រាស្រ័យជាមួយនឹងអ្នកដទៃ :

- មានសុជីវធម៌
- មនុស្សខ្វះសុជីវធម៌។

អំពី គុណសម្បត្តិ លក្ខណសម្បត្តិ

គុណសម្បត្តិ *ន.* សេចក្ដីដល់ព្រមដោយគុណ គឺការបរិបូណ៌ដោយសេចក្ដីល្អ, សេចក្ដីបរិសុទ្ធ :

❖ មនុស្សនេះមានគុណសម្បត្តិគួរឱ្យសរសើរ។

លក្ខណសម្បត្ត *ន.* ការដល់ព្រមដោយលក្ខណៈ, ការដល់ព្រមដោយគ្រឿងសម្គាល់, ការពេញលេញដោយគ្រឿងចំណាំ, ការដល់ព្រមដោយគុណសម្បត្តិ។

អំពី គោលការ គោលការណ៍

គោលការ *ន.* ផែនការដែលត្រូវធ្វើ, គម្រោងការដែលត្រូវធ្វើ :

❖ ធ្វើតាមគោលការ

❖ គោលការ៥ឆ្នាំ។

គោលការណ៍ *ន.* ហេតុការណ៍ជាគោល, ហេតុដែលមានសារៈសំខាន់ :

❖ រឿងនេះគ្រាន់តែជាគោលការណ៍ទេ

❖ បុគ្គលនេះមានតែគោលការណ៍ តែមិនទាន់មានការប្រតិបត្តិឬការពិសោធនៅឡើយទេ

❖ គោលការណ៍ទុកជាមូលដ្ឋាននៃកិច្ចប្រតិបត្តិ។

អំពី គោលដៅ គោលបំណង

គោលដៅ *ន.* លទ្ធផលចុងបញ្ចប់ដែលមនុស្សឬគម្រោងណាមួយចង់ធ្វើឱ្យបានសម្រេច។

គោលបំណង *ន.* បំណងគោល, បំណងសំខាន់, បំណងជាអាទិភាព។

អំពី គ្រប់គ្រង ដឹកនាំ

គ្រប់គ្រង *កិ.* បីបាច់, រក្សា, ថែទាំដោយទទួលរងបន្ទុកលើខ្លួន, ថែទាំដោយទទួលរងខុសត្រូវលើខ្លួន។

ដឹកនាំ *កិ.* ណែនាំ, ប្រាប់ទំនងឱ្យយល់ឱ្យភ្លឺ, ប្រាប់ឧបាយឱ្យយល់ឱ្យភ្លឺ, នាំឱ្យធ្វើដោយពន្យល់បណ្ដើរ :

❖ បណ្ឌិតតែងដឹកនាំអ្នកដទៃទៅកាន់សេចក្ដីសុខចម្រើន។

ការគ្រប់គ្រងនិងការដឹកនាំ

I- **អ្នកគ្រប់គ្រង**	II- **អ្នកដឹកនាំ**
១- រក្សាស្ថានភាពឱ្យនៅដដែល	១- ផ្លាស់ប្ដូរនិងកែប្រែ
២- ត្រួតពិនិត្យ	២- ផ្ដល់សេរីភាព
៣- ផ្ដោតលើពេលកំណត់	៣- សម្លឹងឆ្ពោះទៅអនាគត
៤- មិនបត់បែន	៤- មានភាពបត់បែន
៥- ផ្ដោតទៅលើកាលវិភាគការងារ	៥- ផ្ដោតទៅលើគោលដៅ
៦- ធ្វើការងារឱ្យត្រឹមត្រូវ។	៦- ធ្វើការងារដែលត្រឹមត្រូវ។

អំពី គ្រូ សាស្ត្រាចារ្យ

គ្រូ *ន.* (បា. គរុ) អ្នកដែលមានចិត្តធ្ងន់, អ្នកដែលគួរគេគោរព គឺអ្នកបង្ហាត់បង្រៀនចំណេះវិជ្ជាសិល្បសាស្ត្រផ្សេងៗដល់សិស្ស :

❖ គ្រូអក្សរ

❖ គ្រូលេខ

❖ គ្រូភ្លេង...។

សមណៈដែលបំបួសកុលបុត្រឱ្យបានជាបព្វជិត :

❖ គ្រូបំបួស

❖ គ្រូសូត្រ។

ពេទ្យរក្សារោគ :

❖ គ្រូពេទ្យ

❖ គ្រូថ្នាំ

❖ ទៅរកគ្រូមកមើលជំងឺ។

សាស្ត្រាចារ្យ *ន.* គ្រូបង្រៀនគម្ពីរ, គ្រូបង្រៀនគម្ពីរប្រាប់វិទ្យា, គ្រូបង្រៀនគម្ពីរសាសនា, គ្រូបង្រៀនច្បាប់, គ្រូបង្រៀនច្បាប់ប្រដៅ, គ្រូបង្រៀនក្បួន, គ្រូបង្រៀនតម្រា, គ្រូបង្រៀនវិជ្ជា, គ្រូបង្រៀនការសិក្សា, គ្រូបង្រៀនពាក្យណែនាំ, គ្រូបង្រៀនពាក្យពន្យល់, គ្រូបង្រៀនពាក្យបង្គាប់។

អំពី ងារ ឋានៈ ឋានន្តរ ឋានន្តរសក្តិ តំណែង ឋី នាទី

ងារ *ន.* មុខការ, ទីតំណែងរាជការតាមបណ្ដាសក្តិ, តាមក្រសួង, បណ្ដាសក្តិ, យសសក្តិ, ឋានន្តរ :

❖ លោកហ្នឹងមានងារជាអ្វី?

❖ លោកមានងារជាហ្លួងពិភក្តិអក្សរ។

ដូចនេះអាចថា

☞ ហ្លួងពិតក្តិអក្សរជា **ងារ**។

ឋានៈ *៩.* ងារ, មុខងារ, ថ្នាក់ងារ, ថ្នាក់សក្តិយស :

❖ លោកមានឋានៈជាអ្វី?

❖ លោកមានឋានៈជារដ្ឋលេខាធិការក្រសួងសង្គមកិច្ច

❖ គួរកុំប្រកាន់ឋានៈពេក។

ដូចនេះអាចថា

➥ នាយករដ្ឋមន្ត្រី

➥ ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី

➥ ទេសរដ្ឋមន្ត្រី

➥ រដ្ឋមន្ត្រី

➥ រដ្ឋលេខាធិការ

➥ អនុរដ្ឋលេខាធិការ...ជា **ឋានៈ**។

ឋានន្តរ *៩.* លំដាប់នៃទី, មុខងារ, ងារ, ថ្នាក់ងារ, ថ្នាក់សក្តិយស :

❖ លោកមានឋានន្តរជាអ្វី?

❖ លោកមានឋានន្តរជាអភិបាលស្រុក

❖ លោកមានឋានន្តរជាព្រះចម្រើនសម្បត្តិ។

ដូចនេះអាចថា

- ➥ អភិបាលរាជធានី
- ➥ អភិបាលក្រុង
- ➥ អភិបាលខេត្ត
- ➥ អភិបាលខណ្ឌ
- ➥ អភិបាលស្រុក
- ➥ នាយសង្កាត់
- ➥ មេឃុំ
- ➥ មេភូមិ...ជា **ឋានន្តរ**។

ឋានន្តរសក្តិ *ន.* អំណាចតាមមុខងារ, បណ្តាសក្តិធំតូចតាមមុខងារ :

- ❖ អង្គុយតាមឋានន្តរសក្តិ។

តំណែង *ន.* របៀបលំដាប់កិត្តិយសមន្ត្រី, មុខក្រសួង, មុខងារ, មុខការ :

- ❖ លាចាកមុខតំណែង
- ❖ ដាក់ឱ្យនៅក្រៅតំណែង។

ទី *ន.* ក្រសួង, មុខងារ :

- ❖ ទីសេនាបតី
- ❖ ស្តីទីចាងហ្វាង។

ដូចនេះអាចថា

↳ សេនាបតី

↳ ចាងហ្វាង...ជា **ឱ** ជា **មុខងារ**។

នាទី *ន.* មុខក្រសួង, មុខងារ, មុខការ :

❖ ធ្វើការតាមនាទីរបស់ខ្លួន

❖ ធ្វើតាមនាទីដែលគេដាក់ឱ្យ។

អំពី ចក្ខុវិស័យ ទស្សនវិស័យ

ចក្ខុវិស័យ *ន.* ទិដ្ឋភាពឬរូបភាពក្នុងអារម្មណ៍ពីអ្វីដែលគេចង់បានទៅអនាគតវែងឆ្ងាយ, ការអាចមើលឬស្រមៃឃើញអនាគតដែលអាចបាន។

ទស្សនវិស័យ *ន.* ទីឱកាសដែលមើលឃើញ គឺចម្ងាយដែលភ្នែកល្មមមើលឃើញបាន (ចម្ងាយមួយក្រឡេកឬមួយកន្ទុយភ្នែក)។

អំពី ចត ចំណត សំចត

ចត *កិ.* បញ្ឈប់នាវាផ្សេងៗ នៅផែ, ក្បូនជាដើមដោយចងពួរឬបោះយុថ្កា :

❖ ចតទូក

❖ ចតកប៉ាល់។

ចំណត *ន.* ដំណើរដែលចត, ទីសម្រាប់ចត :

❖ ចំណតទូក

❖ មួយចំណត

❖ ពីចំណាត (សំស្រ្កឹត **ស្ថានីយ**)។

សំចត *កិ.* ចតឈប់, ឈប់ត្រង់ទីចត, ឈប់សំណាក់, ឈប់សម្រាកក្នុងទីដែលគួរឈប់ :

❖ សំចតមួយយប់។

អំពី ចរិត មារយាទ ឫក ឫកពា

ចរិត *ន.* (**សំ. បា.**) ការប្រព្រឹត្ត; កិរិយាមារយាទ, ឫកពា, បែបបទ :

❖ ចរិតល្អ

❖ ចរិតមិនល្អ។

មារយាទ *ន.* អាចារៈ, សណ្ដាប់ធ្នាប់, របៀប, របប, ឫក, ឫកពា :

❖ មារយាទថ្លៃ

❖ ឥតមារយាទ

❖ មានមារយាទ

❖ មារយាទថោក។

ឫក, ឫកពា *ន.* មារយាទ; កិរិយា, អាការកិរិយា, បែបបទ, សណ្ដាប់ធ្នាប់ *(របស់រូបកាយ)* :

❖ ឫកល្អ

❖ ឫកអាក្រក់

❖ ឫកសុភាព

❖ ឫកថ្លៃ

❖ ឫកចោក

❖ ធ្វើឫក

❖ វាយឫក

❖ ឫកពាសមរម្យ។

អំពី ចិរភាព និរន្តរភាព

ចិរភាព *ន.* ភាពយូរអង្វែង។

🌹 ភាពដែលអាចទ្រទ្រង់និងរីកចម្រើនទៅអនាគតបានវែងឆ្ងាយ :

❖ ការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចិរភាព។

និរន្តរភាព *ន.* ភាពដែលឥតមានចន្លោះ, ភាពដែលមានជានិច្ច, ភាពដែលឥតមានស្រាក, ភាពដែលឥតមានឈប់, ភាពដែលឥតមានល្ហែ :

❖ សូមលោកបានប្រកបដោយសេចក្ដីសុខជានិរន្តរភាព។

អំពី ចែករំលែក ចែករំលែក

ចែករំលែក *កិ.* ចែកឱ្យបានគ្រប់គ្នា។

ចែករំលែក *កិ.* ចែកដោយរំលែកឱ្យខ្លះ។

អំពី ចេះ ចាំ ជ្រាប ដឹង យល់ ស្គាល់

ចេះ *កិ.* ដឹងជាក់, យល់ជាក់ :

❖ ចេះអក្សរ។

ចេះ *កុ.* ឬ *ន.* ដែលមានចំណេះ :

- ❖ មនុស្សចេះ
- ❖ អ្នកចេះ។

ចាំ *កិ.* មិនភ្លេច, កត់ជាប់នៅក្នុងស្មារតីឬក្នុងការនឹកឃើញបានមិនភ្លេចភ្លាំង :

- ❖ ចាំធម៌
- ❖ ចាំច្បាប់
- ❖ ចាំមេរៀន។

រង់ឬបង្អង់នៅមិនទៅណា :

- ❖ ចាំខ្ញុំផង កុំអាលទៅ។

នៅមើលថែរក្សា :

- ❖ ចាំផ្ទះ
- ❖ ចាំចម្ការ។

មានចិត្តប្រតិព័ទ្ធកួចកាន់ជានិច្ច :

- ❖ ចាំចិត្ត (ចំពោះតែការស្នេហាមួយយ៉ាងប៉ុណ្ណោះ)។

ចាំជើង *កិ.* ដើរឬហួរ, បោលមិនល្អៀងឃ្លៀងឃ្លាតអំពីការបង្ហាត់ :

- ❖ គោដើរចាំជើង
- ❖ សេះលុនចាំជើង។

➭ (អ្នកស្រុកខ្លះប្រើពាក្យ ចាំជើង នេះចំពោះសត្វដែលឡើងពាក់លើគ្នាដោយមេថុនសេវនកិច្ចថា គោចាំជើង, សេះចាំជើង...)។

ជ្រាប *កិ.* ចូលសព្វសាច់, ហូរស្រក់ :

❖ ទឹកជ្រាប។

ជ្រាប *កិ.* ដឹង :

❖ សូមទ្រង់ជ្រាប

❖ សូមទានជ្រាប

❖ សូមជ្រាប

❖ បានជ្រាប (ប្រើចំពោះតែអ្នកដទៃ)។

ដឹង *កិ.* បានដំណឹង, ចូលចិត្តជាក់, ជ្រាបច្បាស់ក្នុងចិត្ត, យល់ជាក់ :

❖ ដឹងការណ៍ពិត។

យល់ *កិ.* ឃើញដោយប្រាជ្ញា, គិតឃើញច្បាស់ :

❖ យល់ការខុសត្រូវ។

- យល់ចិត្ត : ឃើញជ្រៅដល់ទឹកចិត្ត
- យល់ព្រម : ព្រមតាម, អនុលោមតាម, ឃើញត្រូវជាមួយ
- យល់មុខ : ឃោគយល់ឬអត់ឱនដោយឃើញថាមានមុខមានឈ្មោះ, រើសមុខ :

❖ ឱ្យដោយយល់មុខ

❖ លម្នៀងព្រោះយល់មុខ...។

ស្គាល់ *កិ.* ចាំបាន, ចាំជាក់, ចំណាំបាន, ដឹងបាន, ដឹងច្បាស់, ចាំស្និទ្ធ :

❖ ស្គាល់ផ្លូវ

❖ ស្គាល់គ្នា

❖ ស្គាល់ចិត្ត

❖ ស្គាល់ឈ្មោះ។

ស្គាល់គ្នា *គុ.* ដែលស្គាល់គ្នាជាក់ :

❖ មនុស្សស្គាល់គ្នា។

ស្គាល់ប្រមាណ : ដឹងប្រមាណ

ស្គាល់ត្វា : ស្គាល់ជិតដិតស្និទ្ធស្នាល ដូចជាសម្លាញ់ភ្ជា...។

អំពី ចំណេះ វិជ្ជា

ចំណេះ *ន.* សេចក្ដីចេះ, ដំណើរដែលចេះ។

វិជ្ជា *ន.* (បា.) វិទ្យា, សេចក្ដីដឹងច្បាស់, ការចេះដឹង, ចំណេះ, វេទមន្ត, មន្តអាគម :

❖ វិជ្ជាលេខ

❖ វិជ្ជាពេទ្យ។

ពាក្យភាព្យ

អ្នករៀនទាំងឡាយ ប្រយ័ត្នរាយមាយ ព្រោះក្ដីសល់វល់

ត្រូវខំមាត់រៀន ចំណេះសាកល ឱ្យត្រាតែដល់
ត្រើយត្រាណវិទ្យា។ ♒

វិទ្យាជាទ្រព្យ ប្រើបានគ្រប់សព្វ លើសទ្រព្យនានា
អ្នកមានទ្រព្យស្រាប់ អាប់ឥតវិជ្ជា មិត្តភក្តិផងគ្នា
គេច្រើនមើលងាយ។ ♒

អំពី ច្បាប់ នីត វិន័យ

ច្បាប់ *ន.* សេចក្តីបញ្ញត្តសម្រាប់ឱ្យអ្នកនគរប្រតិបត្តិតាម។

❀ វិន័យ, ក្រឹត្យក្រម, ក្បួនប្រដៅមនុស្សឱ្យប្រព្រឹត្តល្អ។ បែបយ៉ាង, គំរូយ៉ាង, គំរូ។ សេចក្តីដើម។

នីត *ន.* (**បា. សំ.**) ច្បាប់, ឧបាយជាគ្រឿងណែនាំ, បែបផែន,ទំនឹមទំនៀម, ប្រពៃណី។

✈ នីតិកម្ម : ការធ្វើច្បាប់, សិទ្ធិតែងច្បាប់, អង្គច្បាប់សម្រាប់រដ្ឋនីមួយៗ។

✈ នីតិកាល : កាលរបស់នីតិ, រយៈកាលរបស់សភាអ្នកតែងតាំងច្បាប់។

✈ នីតិកោសល : អ្នកឈ្លាសក្នុងច្បាប់, ដែលវាងវៃខាងច្បាប់។

✈ នីតិក្រម : លំដាប់នៃច្បាប់, ទម្រង់ការរបស់ច្បាប់គឺរបៀបដែលចៅក្រមត្រូវធ្វើក្នុងការ អង្កេតពិនិត្យសាកសួរពីបទល្មើសផ្សេងៗ។

នីតិនិយម : ការកំណត់យកតាមច្បាប់, សេចក្ដីស្មោះត្រង់ចំពោះច្បាប់រាជការសម្រាប់រដ្ឋ។

នីតិប្បញ្ញត្តិ : បញ្ញត្តិរបស់ច្បាប់, ការតែងតាំងច្បាប់, ការបង្គាប់ឱ្យធ្វើតាមច្បាប់។

នីតិបុគ្គល : អ្នករៀបរៀងច្បាប់, អ្នកតែងតាំងច្បាប់។

នីតិប្រតិបត្តិ : ការប្រតិបត្តិតាមច្បាប់, សេចក្ដីគោរពច្បាប់។

នីតិសម្បទា : ការដល់ព្រមដោយច្បាប់, ការសមប្រកបដោយច្បាប់, ការបរិបូណ៌ដោយច្បាប់, ការមានសិទ្ធិគ្រប់គ្រាន់តាមផ្លូវច្បាប់។

នីតិសាស្ត្រ : គម្ពីរស្ដីពីច្បាប់, ក្បួនខ្នាតស្ដីពីច្បាប់។

វិន័យ *ន.* (**បា.សំ. វិនយ**) ការដឹកនាំទៅរកផ្លូវល្អ, ច្បាប់, ច្បាប់បញ្ញត្ត ឬច្បាប់អនុញ្ញាត, ច្បាប់ប្រដៅឱ្យប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវ, ច្បាប់ប្រដៅឱ្យសង្រួមកាយវាចាឱ្យត្រឹមត្រូវ, ច្បាប់ប្រដៅឱ្យសង្រួមកាយវាចាឱ្យចុះបែបបទ, ច្បាប់ប្រដៅឱ្យសង្រួមកាយវាចាឱ្យមានសណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អ, ច្បាប់សម្រាប់បព្វជិត :

- កាន់វិន័យ
- ខុសវិន័យ
- ធ្វើតាមវិន័យ។

អំពី ជជែក ប្រឹក្សា ពិគ្រោះ ពិភាក្សា

ជជែក *កិ.* និយាយពិគ្រោះគ្នាឱ្យឃើញសេចក្ដីប្រាកដ។

ប្រឹក្សា *ន.* ការពិចារណា, ដំណើរស្ទង់ការ, ការល្បងមើលឱ្យឃើញពិត, ការពិគ្រោះគ្នា។

❀ ខ្មែរយើងច្រើនប្រើជា *កិ.* ពិគ្រោះគ្នា, ជជែកពិគ្រោះគ្នាឱ្យឃើញហេតុឃើញដំណើរ :

- ចាំប្រឹក្សាគ្នាសិន
- បានប្រឹក្សាយល់ព្រមគ្នាហើយ
- គណៈកម្មការបានប្រឹក្សាគ្នាអស់រយៈកាលដ៏យូរ...។

ពិគ្រោះ *កិ.* (**សំ.វិគ្រហ** *ន.* «ការប្រកាន់ខុសគ្នា, ការជជែកទាស់ដំណើរ គ្នា, ការធ្វើសេចក្តីឱ្យពិស្តារ, ការញែកសេចក្តី...») ប្រឹក្សាគ្នាឱ្យអស់អាថ៌ សេចក្តី, គិតគ្នាឱ្យអស់អាថ៌សេចក្តី, សាកសួរគ្នាឱ្យអស់អាថ៌សេចក្តី :

- ពិគ្រោះគ្នា
- ចាំពិគ្រោះគ្នាមើលសិន។

ពិភាក្សា *កិ.* (**សំ.វិវក្សា** ជា *ន.* «សេចក្តីប្រាថ្នា, បំណងចង់និយាយ, បំណងចង់ប្រឹក្សា») ជជែកពិគ្រោះគ្នា, ប្រឹក្សាគ្នា, ប្រឹក្សារកឱ្យឃើញខុស ត្រូវ :

- ចាំពិភាក្សាគ្នាមើលសិន
- ពួកចៅក្រមពិភាក្សាក្តី។

អំពី ជញ្ជីង សញ្ជឹង

ជញ្ជីង *កិ.* រិះគិត, ត្រិះរិះ, ពិចារណា, រំពឹង, សម្រឹងទ្រឹងគិត។

សញ្ញឹង *កិ.* ឬ *កិ. វិ.* ទ្រឹងជញ្ជឹងគិតដោយអាការក្រៀមក្រំ :

❖ អង្គុយសញ្ជឹងធ្មឹងម្នាក់ឯង។

អំពី **ជាមួយ ជាមួយនឹង និង នឹង ព្រមទាំង មួយអន្លើដោយ ហ្នឹង**

ជាមួយ *និ.* រួមគ្នា, រួមផង, រួមផងដែរ :

❖ ទៅជាមួយគ្នា

❖ បរិភោគជាមួយគ្នា។

ជាមួយនឹង *និ.* ព្រមទាំងអ្នកដទៃឬអ្វីៗផង :

❖ បងនិយាយជាមួយនឹងប្អូន

❖ អ្នកទៅជាមួយនឹងខ្ញុំឬទេ?

❖ អ្នកណាខ្លះមកជាមួយនឹងអ្នក?

❖ គ្រូកំពុងនិយាយជាមួយនឹងនិស្សិតច្រើននាក់។

🕮 គួរកុំនិយាយថា **ទៅជាមួយខ្ញុំ, ស៊ីបាយជាមួយក្មេងៗ**...ដូច្នេះឡើយព្រោះ **ជាមួយ** មានវិធីប្រើផ្សេងគ្នាពី **ជាមួយនឹង**; **ជាមួយនឹង** នេះមានន័យស្មើគ្នានឹង **មួយអន្លើដោយ**។

និង *និ.* សព្ទជាសន្ធានជាទ្វន្ទ សម្រាប់និយាយតពាក្យឬតឃ្លារបះពីមួយទៅមួយដែលមានដំណើរសេចក្ដីថា ទាំង, ព្រមទាំង, ផង, នេះផង, នុះផង :

❖ អ្នកនិងខ្ញុំ

❖ សុខនិងទុក្ខ

- គោនិងក្របី
- ឱ្យនិងមិនឱ្យ
- ទៅនិងមិនទៅ
- យកចាននិងផ្តិលមកផង
- ផ្ទះនេះផ្ទះនុ៎ះនិងផ្ទះឯណោះ។

នឹង *អា. គិ.* ពាក្យប្រាប់ដំណើរសម្រេចនូវអំពើ, សម្រាប់ប្រើនិយាយនាំមុខនាមសព្ទ មានន័យថា :

ដោយ; ជាមួយ, ដោយសារ; ព្ធដ៏, នៅត្រង់ :

ដួសសម្លនឹងវែក	: ដួសសម្លដោយវែក
ដាំបាយនឹងឆ្នាំង	: ដាំបាយដោយឆ្នាំង
កាប់ឈើនឹងពូថៅ	: កាប់ឈើដោយពូថៅ
ទៅនឹងខ្ញុំ	: ទៅជាមួយនឹងខ្ញុំ
នៅនឹងគេ	: នៅជាមួយនឹងគេ
ដេកនឹងគេ	: ដេកដោយសារគេ
ស៊ីនឹងគេ	: ស៊ីដោយសារគេ
ព្យួរអាវនឹងដែកែវ	: ព្យួរអាវព្ធដ៏ដែកែវ
បោះដែកគោលនឹងជញ្ជាំង	: បោះដែកគោលនៅត្រង់ជញ្ជាំង។

ព្រមនាំង *គិ.* មានទាំង, ថែមទាំង :

❖ អាពុកព្រមទាំងកូនផង។

មួយអន្លើ *និ.* ព្រមទាំង, ជាមួយ, ជាមួយនឹង (ត្រូវប្រើពាក្យ **ដោយ** ភ្ជាប់ខាងចុងផងជាដរាប) :

❖ព្រះរាជាទ្រង់ស្ដេចយាងទៅកាន់ជនបទ មួយអន្លើដោយព្រះរាជបរិពារ

❖ គ្រូចេញទៅលេងសួនច្បារ មួយអន្លើដោយសិស្សទាំងឡាយ។

ហ្នឹង *ទ. ស.* នុះ :

- ហ្នឹងឯង : នុះឯង
- ហ្នឹងហើយ : នុះហើយ
- ដំណើរហ្នឹង : ដំណើរនុះ។

ហ្នឹង *និ.* (ព. សា.) ដូច្នឹង, អ៊ីចឹង, អើ (អ្នកម្នាក់ប្រាប់ថា) :

❖ ទៅកុំខានហ្ន៎ះ! (អ្នកម្នាក់ឆ្លើយតបថា) ហ្នឹង!

- ហ្នឹងហើយ! : អ៊ីចឹងហើយ!
- ហ្នឹងឯង! : អ៊ីចឹងឯង!។

☞ បើនិយាយមានសំឡេងខ្ពស់ស្រួចខ្លាំង ត្រូវសរសេរដាក់ជើងក្អែក (+) នេះពីលើជា :

❖ ហ្នឹ៎ងឯ៎ង ! (សម្រាប់សម្ដីសាមញ្ញ)។

អំពី ជាវ ទិញ លក់

ជាវ *កិ.* លក់, ទិញ (ពាក្យគោរព) :

❖ ជាវដី

❖ ជាវគម្ពីរ

❖ ជាវត្រៃចីវរ

❖ ជាវព្រះពុទ្ធរូប។

ទិញ ***កិ.*** បានអ្វីៗ មកជារបស់ខ្លួនដោយឱ្យថ្លៃជាប្រាក់ទៅអ្នកលក់ :

❖ទិញសំពត់

❖ ទិញសៀវភៅ។

លក់ ***កិ.*** ចំណាយទំនិញ, ឱ្យរបស់ទៅអ្នកទិញដោយយកថ្លៃ :

❖ លក់ទំនិញ។

🕮 ពាក្យ **លក់** នេះប្រសិនបើរបស់ដែលទាក់ទងខាងព្រះពុទ្ធសាសនាត្រូវថា **ជាវ**, អ្នកលក់និងអ្នកទិញត្រូវថា **ជាវ** ដូចគ្នា :

❖ ជាវគម្ពីរ

❖ ជាវបាត្រ

❖ ជាវត្រៃចីវរ

❖ ជាវសៀវភៅធម៌...។

☞ ***ចំពោះបព្វជិតនិងអ្នកលក់ត្រូវថា*** ***ពិចារណា*** ដូចជា ថា :

❖ លោកគ្រូឱ្យគេពិចារណាតែបាត្រមួយទេឬឱ្យគេពិចារណាគ្រឿងបរិក្ខារអ្វីទៀតដែរ? ...។

អំពី ជំនាញ ឯកទេស

ជំនាញ *គុ.* ដែលជាញ គឺដែលវាងវៃ, ប៉ិន, ប្រសប់, ស្ទាត់, ដែលចេះស្ទាត់ប្រាកដ :

❖ ត្រូវជ្រើសរើសយកសុទ្ធតែអ្នកជំនាញ

✈ អ្នកជំនាញការ : អ្នកប៉ិនធ្វើការ។

ឯកទេស *ន.* ភាគមួយ, ចំណែកមួយដែលត្រូវលើកយកមកនិយាយផ្សេងដោយឡែក :

❖ និយាយដោយឯកទេស។

ឯកទេស *គុ.* ពិសេស, ប្លែក :

❖ វត្ថុឯកទេស។

អំពី ជំពូក ប្រការ ផ្នែក មាត្រា មាត្រា

ជំពូក *ន.* ចំណែក, ផ្នែក, វគ្គ :

❖ ត្រង់ជំពូកទី១ មានប្រការ៥

❖ ត្រង់ជំពូកទី២ មានប្រការ៧។

ប្រការ *ន.* (សំ.) ប្រភេទ, វិធី, បែប, បែបយ៉ាង, ទំនង,សេចក្តីដោយឡែក :

❖ សូមអ្នកបានប្រកបដោយសុខសួស្តី កុំបីឃ្លាតក្លាយទៅជាប្រការដទៃឡើយ!

ផ្នែក *ន.* ប៉ែក, សង្កាត់, ក្រុម :

❖ របស់នេះមួយផ្នែក

❖ របស់នោះមួយផ្នែក

❖ ផ្នែកទី១

❖ ផ្នែកទី២

❖ នាយផ្នែក។

មាតិកា *ន.* (ឆា.) ប្រឡាយ, ផ្លូវទឹក។

❀ ឧទ្ទេស, មេបទ គឺមេសេចក្តីដែលឱប ក្រសោបចំនួននិទ្ទេសបទឱ្យ ឋិតនៅក្នុងអំណាចខ្លួន (ទុកដូចជាមាតាដែលជា មេបន្ទុករបស់កូន) ខសំខាន់, គោលសង្ខេប :

❖ មាតិកាធម៌

❖ មាតិការឿង

❖ មាតិកាទី១ មាននិទ្ទេសបទ៤

❖ មាតិកាទី២ មាននិទ្ទេសបទ៥

❖ ចូរលើកយកមាតិកាធម៌មួយៗ មកអធិប្បាយឱ្យពិស្តារ។

មាត្រា *ន.* (សំ.) ការរាប់; ការថ្លឹង, ការស្ទង់; ការវាស់; ខ្នាតរង្វាស់យ៉ាងដូច ឈើរង្វាស់, ម៉ែត្រជាដើម។

✎ ខ្នាតសំឡេងអក្សរ : ស្គាល់មាត្រាអក្សរ។

មាត្រា *ន.* (សំ.) ប្រភេទសេចក្ដីដែលបែងចេញពីជំពូក, ប្រភេទសេចក្ដីដែលបែងចេញពីមាតិកា :

- ចាំមាត្រាច្បាប់
- កាត់សេចក្ដីអាងដល់មាត្រាច្បាប់។

អំពី **ឈ្នាប់ ធ្នាក់**

ឈ្នាប់ *ន.* ឈ្នាប់ជាពាក្យដែលគេប្រើសម្រាប់ភ្ជាប់ពាក្យទៅនឹងពាក្យកន្សោមពាក្យទៅនឹងកន្សោមពាក្យ ឬល្បះទៅនឹងល្បះ។

🕮 ពាក្យ **និង**, **ឬ**, **ប៉ុន្តែ**, **ព្រោះ**, **ពីព្រោះ**, **បើ**, ... ជាឈ្នាប់។

ធ្នាក់ *ន.* ធ្នាក់ជាពាក្យសម្រាប់ប្រើជាមួយនឹងនាម កន្សោមនាម ឬកន្សោមកិរិយា ដើម្បីបង្កើតកន្សោមធ្នាក់ (កន្សោមមានធ្នាក់) :

- វិទ្យាស្ថានភាសាជាតិនៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
- ក្នុងផ្ទះ
- ក្រៅផ្ទះ។

☞ ពាក្យ នៃ, លើ, ក្នុង, ក្រៅ, ជាមួយ, ជាមួយនឹង, ពី, អំពី, ដល់, ដោយ, ...ជាធ្នាក់។

អំពី **ជន្ទ្រៃ ហៃ**

ជន្ទ្រៃ *កិ.* ឬ *កិ. វ.* រៀបរៀងគ្នាជាជួរតាមមុនក្រោយ មើលទៅឃើញមានរបៀបហូរហៃ :

❖ ដើរដង្ហែគ្នារជយ។

ហែ *កិ.* ដើរជាក្បួនចោមរោមមនុស្សឬអ្វីៗ ដែលត្រូវសម្ដែងសេចក្ដីគោរព ទៅរក :

❖ ហែនាគ

❖ ហែសព

❖ ហែកឋិន

❖ ហែព្រះពុទ្ធរូប។

ហែ *កិ.* រាជសព្ទ ជូនឬតាមជូនជាយសបរិវារ, ទៅឬមកកំដរគ្នា :

❖ ហែហ្លួង

❖ ហែព្រះករុណា

❖ ហែព្រះអង្គម្ចាស់។

ហែ១ *កិ.* ដើរបណ្ដោយគ្នាជាជួរ :

❖ ដើរហែៗតាមគ្នា (ដើរដង្ហែគ្នា)។

ហែ២ *ន.* ការដើរចោមរោមជារបៀប :

❖ ក្បួនហែ

❖ ទៅមើលហែ។

ហែ៣ *កិ.* *វិ.* (ព. ប្រ.) ដែលមានតៗមកដូចគេដើរដង្ហែគ្នា, រៀងៗមកឥតអាក់ :

❖ មានហែៗមក។

អំពី ដែរ ផង

ដែរ *និ.* ដូចគ្នា, បានដូចគ្នា, ផង, ដូចពាក្យថា :

- ❖ ខ្ញុំទៅដែរ
- ❖ ល្អគ្រាន់បើដែរ
- ❖ ដូច្នេះក៏បានដែរ
- ❖ អ្នកទៅជាមួយនឹងខ្ញុំដែរឬ?។

ផង *និ.* ជាមួយ, នឹង, ទាំង, ខ្លះ, ដែរ :

- ❖ ជួយគ្នាផង
- ❖ ឱ្យខ្ញុំទៅផង
- ❖ វាយផងជេរផង
- ❖ ចានផងឆ្នាំងផង
- ❖ ខ្វាក់ផងថ្លង់ផង។

អំពី ដំណាច់ បំណាច់

ដំណាច់ *ន.* ការដាច់, ដំណើរដាច់, អ្វីៗដែលដាច់ :

- ❖ ដំណាច់ខែ
- ❖ ដំណាច់ឆ្នាំចាស់។

បំណាច់ *ន.* ថ្វីដៃ, ស្នាដៃ, ផលប្រយោជន៍ :

❖ ការនុះជាបំណាច់ដៃរបស់មាខ្ញុំ។ រង្វាន់ដែលគេឱ្យតបថ្នូរដៃអ្នកធ្វើការ, ថ្លៃនឿយហត់, រង្វាន់ឱ្យដោយឡែកផ្សេង, សគុណ :

➢ ប្រាក់៦០ ០០០រៀលនេះជាថ្លៃឈ្នួល

➢ ១០ ០០០រៀលនេះខ្ញុំឱ្យជាបំណាច់។

បំណាច់ ***និ.*** ដ្បិត, បានជា, ដោយហេតុដែល :

❖ បំណាច់ហៅគ្នាមក គួរតែឱ្យអ្វីដល់គ្នាខ្លះទៅអេះ!

❖ លក់ឱ្យគាត់ខ្លះទៅ បំណាច់គាត់មក កុំឱ្យគាត់ទៅវិញទទេ!។

អំពី **ដំណឹង ព័ត៌មាន**

ដំណឹង ***ន.*** សេចក្តីដែលឱ្យដឹង, សេចក្តីដែលដឹង, ការដឹង :

❖ ឮដំណឹង

❖ មានដំណឹង។

ព័ត៌មាន ***ន.*** (**សំ. វត៌មាន** «កាលឬសម័យដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ») ប្រព្រឹត្តិការណ៍, ដំណឹងផ្សេងៗក្នុងបច្ចុប្បន្ន, បច្ចុប្បន្នកាល :

❖ គេបានឱ្យព័ត៌មានមកថា...

❖ ស្តាប់ព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃនៃវិទ្យុជាតិ។

✍ សារព័ត៌មាន : ព័ត៌មានមានសារៈ គឺកាសែតដែលប្រាប់ដំណឹងគួរអានគួរដឹង។

អំពី ដំណើរការ ដំណើរការណ៍

ដំណើរការ *ន.* វង់ការ, ប្រជុំមុខការ, ការដោយមុខ គឺការដោយឡែកពីគ្នា។

ដំណើរការណ៍ *ន.* ដើងការ, ព័ត៌មាន, ទំនងឬលំនាំនៃរឿងរ៉ាវ, ស្ថានការណ៍, ស្ថានភាព, ហេតុភេទ, ដំណើរទំនង, រឿងហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅ :

- ❖ ដឹងដំណើរការណ៍
- ❖ ដំណើរការណ៍របស់ស្រុកទេស
- ❖ ចាំស្តាប់មើលដំណើរការណ៍សកលលោក
- ❖ ខ្ញុំមិនទាន់ទៅទេ ចាំស្តាប់ដំណើរការណ៍មើលសិន។

អំពី តែ ប៉ុន្តែ

តែ *ឆិ.* ប៉ុន្តែ។

តែត្រឹម *និ.* ពាក្យជាសន្ធានសម្រាប់តសេចក្តី មានដំណើរផ្សេងៗ :

- ❖ សុំអ្នកឱ្យប្រាក់ថ្លៃភោជនាហារតែ១០ ០០០រៀលមកសិនចុះ...
- ❖ សងតែត្រឹម២ ៥០០រៀលមកទៀតគ្រប់ចំនួនហើយ។

និបាតសព្ទប្រាប់សេចក្តីផ្សេងៗ មានដើម គឺជាសេចក្តីសរសើរក៏មាន :

❖ សិស្សនេះសរសេរអក្សរពុំសូវល្អទេតែចេះតែងសេចក្តីត្រឹមត្រូវល្អណាស់។

ជាសេចក្តីបង្អាប់, ជាសេចក្តីរិះគន់ :

❖ ចេះសរសេរអក្សរល្អមែនទែន តែទាស់នឹងមានខុសច្រើនពេក។

- តែថា : ប៉ុន្តែថា
- តែបើ : ប៉ុន្តែបើ...។

ប៉ុន្តែ *ឆ.* តែថា :

- សេះនេះមាឌតូចទេ ប៉ុន្តែលឿនណាស់។

អំពី តម្លៃ ថ្លៃ

តម្លៃ *ន.* អ្វីៗដែលថ្លៃ, ប្រាក់ដែលត្រូវសងដល់អ្នកដទៃដោយខ្លួនបានទិញវត្ថុអ្វីៗពីគេ :

- ចុះតម្លៃ
- សងតម្លៃ
- អស់តម្លៃ
- របស់មានតម្លៃ។

ថ្លៃ *គុ.* ឬ *កិ. វិ.* ដែលមានតម្លៃ :

- កាលពីដើមក្រប្រាក់ណាស់, ស្រូវ១ហាបថ្លៃ៣រៀល
- ប្រអប់នេះថ្លៃណាស់
- លក់ថ្លៃណាស់។ *ព. ផ្ទ.* ថោក។

ថ្លៃ *ន.* តម្លៃ :

- ទំនិញឡើងថ្លៃ
- របស់នេះថ្លៃប៉ុន្មាន?

❖ ត្រូវសួរឱ្យដឹងថ្លៃសិន។

អំពី ទំនឹម ភាសិត សុភាសិត ស្លោក

ទំនឹម *ន.* ឬ *គុ.* ពាក្យដែលផ្ទឹមនឹងពាក្យឯទៀត :

❖ ពាក្យទំនឹម។ ច្រើនប្រើជាបរិវារសព្ទផ្សំជាមួយនឹងពាក្យទំនៀម :

ទំនឹមទំនៀម គឺពាក្យលោកចងជាប្រស្នាប្រៀបផ្ទឹមទៅរកសេចក្ដីណាមួយ, ច្រើនតែជាពាក្យសុភាសិត, ដូចពាក្យមានដើមថា :

➥ ចិត្តជាទេវទត្ត មាត់ជាទេវតា។

ភាសិត *ន.* (បា.) ពាក្យ, សម្ដី។

ភាសិត *គុ.* (បា.) ដែលគេពោលហើយ, ដែលនិយាយហើយ។

ប្រើផ្សំចូលនឹងនាមនាមឯទៀតក៏បានដូច :

ពុទ្ធភាសិត : ពាក្យព្រះពុទ្ធ, ពាក្យដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់សម្ដែងហើយ។

សុភាសិត : ពាក្យពីរោះ, ពាក្យត្រឹមត្រូវ, សម្ដីដែលគេនិយាយត្រូវ, ពាក្យប្រដៅល្អ។

ទុព្ភាសិត : ពាក្យអាក្រក់, សម្ដីដែលនាំឱ្យប្រព្រឹត្តអាក្រក់។

សុភាសិត *គុ.* (បា.) ដែលពោលពីរោះ, ដែលនិយាយត្រូវ, ដែលថាត្រូវ (នាំឱ្យសម្រេចប្រយោជន៍បានដោយប្រពៃ) :

❖ ពាក្យសុភាសិត

❖ កាព្យសុភាសិត។

សុភាសិត *ន.* (បា.) ពាក្យពីរោះ, ពាក្យត្រូវ, ឱវាទត្រឹមត្រូវ (ដែលមានប្រយោជន៍គួររៀនគួរស្ដាប់) :

▦ **មានសុភាសិតបុរាណថា** អួសទូកកុំឱ្យល្អាន ចាប់ត្រីបានកុំឱ្យល្អក់ទឹក :

➥ ធ្វើអ្វីៗកុំឱ្យមានមោះហ្មងហើយឱ្យកើតការដោយស្រួលផង...។

ស្លោក *ន.* (សំ.) សេចក្ដីសរសើរ, ពាក្យសរសើរ, ពាក្យកាព្យសម្រាប់សូត្រសរសើរគុណ, ឆន្ទ, គាថា ជាភាសាសំស្ក្រឹតឬបាលី, កេរ្ដិ៍ឈ្មោះល្អ។

❀ ខ្មែរច្រើនប្រើសំដៅពាក្យរៀលសម្រាប់ទាយលក្ខណៈមនុស្សជាដើម ដូចជា ដំហរ សិង្ហ សម្លឹងខ្លា សំឡេងស្វា ភ្នែកមាន់ព្រៃ (ទាយថា មនុស្សម្នាក់បើប្រកបព្រមដោយលក្ខណៈទាំង៤យ៉ាងនេះ ជាអ្នកមានបុណ្យ មានអំណាចចិត្តមុត)។

មានពាក្យសុភាសិតថា កុំយកពាក្យស្លោកផ្ទឹមនឹងគម្ពីរ។

អំពី ទម្លាប់ ទំនៀម ប្រពៃណី

ទម្លាប់១ *កិ.* ធ្វើឱ្យធ្លាប់, ធ្វើឱ្យថ្នឹក :

❖ ទម្លាប់ដៃ

❖ ទម្លាប់ខ្លួន

❖ ទម្លាប់ចិត្ត

❖ ទម្លាប់មាត់...។

ទម្លាប់២ *ន.* ការដែលធ្លាប់, លំអានដែលធ្លាប់តែមានមក :

❖ ទម្លាប់ចាស់បុរាណ

❖ ធ្វើតាមទម្លាប់ពីមុនមក

❖ មានទម្លាប់ពីនាយមក...។

ទំនៀម *ន.* បវេណី, ធម្មតា, សណ្ដាប់, សណ្ដាប់ធ្នាប់, ទម្លាប់, បែបបទ :

❖ ធ្វើតាមទំនៀម។

ប្រពៃណី *ន.* ទំនៀម, ពូជពង្ស, តំណវង្សត្រកូល :

❖ រក្សាប្រពៃណី

❖ ធ្វើបុណ្យទានតាមប្រពៃណី។

បវេណីទេវតា : ទេវតាដែលគេរាប់អានតាមតំណវង្សត្រកូលតៗមក។

រួមបវេណី : រួមសុខទុក្ខរបស់ស្វាមីភរិយា។

អំពី ទ្រព្យ សម្បត្តិ

ទ្រព្យ *ន.* វត្ថុ, ធនធាន, សម្បត្តិ...។

ខ្មែរយើងប្រើពាក្យនេះចំពោះតែវត្ថុមានមាសប្រាក់ជាដើមដែលមានម្ចាស់។

ទ្រព្យធន : ទ្រព្យផ្សេងៗ, ទ្រព្យសម្រាប់ប្រើប្រាស់

ទ្រព្យសម្បត្តិ : ទ្រព្យផ្សេងៗ, ទ្រព្យសម្រាប់ប្រើប្រាស់, ទ្រព្យធន។

សម្បត្តិ *ន.* (បា. សំ.) សេចក្ដីសម្រេច, ការសមប្រកប; ការបរិបូណ៌, ការគ្រប់ព្រម, ការគ្រប់គ្រាន់,សេចក្ដីសុខ, លម្អ, គុណភាព, ទ្រព្យ, ធនធាន :

- មានសម្បត្តិ
- សម្បត្តិសួគ៌
- សម្បត្តិនិព្វាន
- សម្បត្តិមនុស្ស។

អំពី និបាតសព្ទ អាយតនិបាត

និបាតសព្ទ *ន.* សព្ទសម្រាប់ផ្សំសម្ដីត្រង់ឃ្លារបះនីមួយៗ ជាជំនួយនាមសព្ទ និងកិរិយាសព្ទឱ្យមានសេចក្ដីស្រលះ, ច្បាស់លាស់, ពីរោះស្រួលស្ដាប់...។

📖 ដូចពាក្យថា ក៏, ក៏ដោយ, ក៏ដែរ, ក្ដី, ផង, ឯ, បើ, ទោះ, ទោះបី, បើទុកជា, ទើប, ពុំនោះសោត, ដែរ ជាដើម (ព. វ.)។

អាយតនិបាត *ន.* (សំ. បា. **អាយត** «ដែលញែកឬវាតចេញឱ្យទូលាយ» + **និបាត** «និបាតសព្ទ») ទីបំផុតនៃនាមសព្ទដែលសម្រេចដោយវិភត្តិនាម ស្រេចហើយឬពាក្យប្រែរបស់វិភត្តិនាម, ដូចជា វិបុរស, នូវបុរស, ដែលបុរស, ដល់បុរស, នៃបុរស ជាដើម, វិ, នូវ, ដែល, ដល់, នៃ ជាអាយតនិបាត (ព.វ.)...។

ពាក្យកាព្យ

និបាតពួកនេះទាំងប៉ុន្មាន　　អ្នកប្រើស្មានៗច្រើនតែភ្លាត់
នៃ-នូវ-ដល់-ដោយគួរប្រយ័ត្ន　　កុំឱ្យវិបត្តិខូចសេចក្ដី។

គួរអ្នកស្រលាញ់អក្សរជាតិ កុំប្រើឱ្យឃ្លាតចាកវិធី
គួរធ្វើសម្ពន្ធឱ្យខ្ចេចខ្ចី ឈ្លេចឈ្លើជាមុនសិនសឹមប្រើ។
ពាក្យដល់និងនៃសេចក្ដីផ្សេង ជូនភ័ន្តវង្វេងប្រើសើៗ
បែរមានសេចក្ដីប៉ះទៅលើ ក្ដីច្នេះសោះតើជាច្នោះវិញ។៚

អំពី និព្វាន បរិនិព្វាន

និព្វាន *ន.* អស់មានកម្មដដែលៗតទៅទៀតហើយ (សំដៅចំពោះ **ខន្ធនិព្វាន** របស់ព្រះពុទ្ធ, ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ, ព្រះអរហន្តខីណាស្រព, ប៉ុន្តែពាក្យ **និព្វាន** នេះមាន **មគ្គ៤ ផល៤** ជាប្រភពឱ្យកើតបានជា **កិលេសនិព្វាន** ក៏ពុំទាន់ផុតស្រលះចាកកម្មដដែលៗនៅឡើយ លុះដល់បញ្ចក្ខន្ធរលត់ហើយទើបមានឈ្មោះថា **ខន្ធនិព្វាន** អស់មានកម្មដដែលៗតទៅទៀតនៅមានសុទ្ធតែ **បរមសុខ** ហៅថា **ឯកន្តបរមសុខ** តែមួយយ៉ាងប៉ុណ្ណោះឯង។

🕯 **និព្វាន** គឺជាបរមត្ថធម៌មានអត្ថន័យសុខុមល្អិតហួសវិស័យនៃសាធារណសត្វបុថុជ្ជន បើលុះតែបុថុជ្ជនអ្នកធុញទ្រាន់នឿយណាយរសាយចិត្តឃ្លាតចាកកម្មដដែលៗ ទើបយល់ឃើញព្រឹលៗ ថាមាននិព្វានពិតមែន ...(ព.វិ.ព.)។

បរិនិព្វាន *ន.* អស់ខ្យល់ដង្ហើម, អស់ជីវិត។

❀ **ទេព.**ស្លាប់, សោយទិព្វជង្គត, សោយទិវង្គត, សោយពិរាល័យ, សុគតឬសុរគត, ក្ស័យ, ក្សិណក្ស័យ; ទទួលអសញ្ញកម្ម ឬទទួល

អសញ្ញាភាព; ទទួលមរណភាព; ទទួលអនិច្ចធម្ម; ទទួលអនិច្ចកម្ម; ធ្វើកាលកិរិយា; រលត់, រលត់ខន្ធ, រំលាងខន្ធ, ផ្លាយខន្ធ, ផ្លាយសង្ខារឬបែកធ្លាយសង្ខារ, បាត់បង់, ដើរ, ផុត, ផុតរលត់, ដាច់ខ្យល់, អស់ដង្ហើម, ងាប់, តាយសាក, តាយហោង, ស្អឹង, តាយស្អឹង, តេន (ប្រើ តាមថ្នាក់ ខ្ពស់, កណ្ដាល, ទាបនិងសាមញ្ញ)។

អំពី និស្ស័យ ឧបនិស្ស័យ

និស្ស័យ *ន.* ការនៅអាស្រ័យក្រោមឱវាទនិងក្រោមការគ្រប់គ្រងនៃអ្នកដទៃ។

✎ សូមនិស្ស័យ *កិ.* សូមនៅអាស្រ័យក្រោមឱវាទនិងក្នុងការឧបត្ថម្ភ, ការសង្គ្រោះដោយពុំបណ្ដែតបណ្ដោយ, ពុំមើលបំណាំ :

❖ មានព្រះពុទ្ធប្បញ្ញត្តិថា សាមណេរត្រូវសូមនិស្ស័យនឹងភិក្ខុអ្នកចេះវិន័យហើយនៅក្នុងការគ្រប់គ្រងរបស់លោកជានិច្ច...(ព. វិ. ពុ.)។

✎ ឱ្យនិស្ស័យ : ទទួលឱ្យនៅជ្រកអាស្រ័យ។

✎ គ្មាននិស្ស័យនឹងគ្នា : គ្មានការនៅជ្រកអាស្រ័យអ្វីនឹងគ្នាឡើយ។

✎ អស់និស្ស័យនឹងគ្នា : អស់មានការប្រាស្រ័យគ្នាតទៅទៀត។

✎ និស្ស័យ *ន.* ជនជាពំនាក់, ជាអ្នកទំនុកបម្រុង :

↳ ***ខ្ញុំបែកបជំនួញធំពុំកើតព្រោះគ្មាននិស្ស័យ***: គ្មានអ្នកទំនុកបម្រុង។

ឧបនិស្ស័យ *ន.* កុសលធម៌ដែលដេកឬអាស្រ័យនៅក្នុងខន្ធសន្ដាន គឺកុសលដែលបានកសាងសន្សំអប់រំទុកមក, សំណាង, ភ័ព្វព្រេងសំណាង, ចំណុចចិត្ត។

✎ មានឧបនិស្ស័យបរិបូរ : មានកុសលក្រាស់ក្រែល។

☞ **ក្នុងគម្ពីរពុទ្ធសាសនាថា ឧបនិស្ស័យ មាន៣យ៉ាង :**

១- ទានូបនិស្ស័យ : សំណាងដែលបានសាងទុកមកដោយការបរិច្ចាគទ្រព្យធ្វើទាន។

២- សីលូបនិស្ស័យ : សំណាងដែលបានសាងទុកមកដោយការរក្សាសីល។

៣- ភាវនូបនិស្ស័យ : សំណាងដែលបានសាងទុកមកដោយភាវនា។

អំពី និស្សិត សិក្ខាកាម សិស្ស

និស្សិត *ន.* (បា.) អ្នកដែលនៅក្នុងនិស្ស័យគេ, អ្នករៀនដែលនៅក្នុងការគ្រប់គ្រងនៃគ្រូ។ ព្យញ្ជនៈដែលអាស្រ័យនឹងស្រះ *(ព. វ.)*។

សិក្ខាកាម *ន.* (បា) អ្នកដែលពេញចិត្តកាន់តាមសិក្ខា, អ្នកស្រលាញ់ការសិក្សា។

សិស្ស *ន.* (បា.) អ្នករៀនចំណេះពីគ្រូ, អ្នកដែលគ្រូត្រូវបង្ហាត់បង្រៀនឬត្រូវប្រៀនប្រដៅ។

- សិស្សគណ : គណៈសិស្ស, ពួកសិស្ស
- សិស្សបំបួស : សិស្សដែលឧបជ្ឈាយ៍ឬអាចារ្យបំបួសជាសាមណេរ។
- សិស្សបួស : សិស្សរបស់ពេទ្យហួ, សិស្សថ្នាំសង្កូវ។
- សិស្សវត្ត : សិស្សដែលនៅរៀនក្នុងវត្ត។
- សិស្សសាលា : សិស្សដែលរៀនក្នុងសាលារាជការ។
- សិស្សសិប្ប: : សិស្សរៀនសិប្បៈ។
- សិស្សសិល្ប៍ : សិស្សរៀនសិល្បៈ, សិស្សសិប្បៈ។

✈ សិស្សសូត្រ : សិស្សរបស់លោកគ្រូសូត្រ។

អំពី នីតិជន នីតិបុគ្គល

នីតិជន *គ.* (ច្បា.) អ្នកដែលមាននីតិភាព, បុគ្គលដែលច្បាប់ទទួលស្គាល់ថាគ្រប់អាយុអាចទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើគ្រប់បែបយ៉ាងរបស់ខ្លួន :

❖ មនុស្សដែលមានអាយុចាប់ពី១៨ឆ្នាំឡើងទៅជានីតិជនមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចុះកិច្ចសន្យានិងទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់ខ្លួន។

នីតិបុគ្គល *គ.* មនុស្សមួយក្រុមដែលច្បាប់សន្មតថាជាបុគ្គល, ក្រុមនៃមនុស្សដែលច្បាប់ទទួលស្គាល់ថាជាបុគ្គល ប៉ុន្តែដទៃពីសមាជិកនៃខ្លួន, អង្គភាពដែលមិនមែនជាមនុស្ស ឬជាអង្គការមួយដែលច្បាប់ដាក់និយមន័យច្បាស់លាស់ហើយចាត់ទុកជាបុគ្គលក្នុងគោលដៅនៃច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ។

❖ មន្ទីរពេទ្យ

❖ សមាគមចិន

❖ សាកលវិទ្យាល័យ

❖ ក្រុមហ៊ុនផលិតស្រា

❖ ក្រុមហ៊ុននាំចេញនាំចូល

❖ សមាគមទ្រទ្រង់អក្សរសាស្ត្រនិងវប្បធម៌ខ្មែរ។

អំពី បង្រៀន បង្ហាត់

បង្រៀន *កិ.* ញុំាងអ្នកដទៃឱ្យរៀន, ប្រៀនឱ្យចេះ, ប្រៀនឱ្យចំណេះដោយការបង្ហាត់, បង្ហាញឱ្យចេះ :

- ❖ បង្រៀនលេខ
- ❖ បង្រៀនអក្សរ
- ❖ បង្រៀនច្បាប់។

បង្ហាត់ *កិ.* ប្រើឱ្យហាត់, ប្រិតប្រៀនបង្វឹកឱ្យបានបទ :

- ❖ បង្ហាត់កីឡា
- ❖ បង្ហាត់ធម៌។

អំពី បម្រាប បម្រាប់

បម្រាប *កិ.* ប្រាបឱ្យរាប, ប្រាបឱ្យបាក់ស្បាត :

- ❖ បម្រាបសត្រូវ។ (*ដរ.* **ពង្រាប, បង្ក្រាប។**)

បម្រាប *ន.* ដំណើរប្រាបឱ្យរាប, ការប្រាបឱ្យរាប :

❖ ពួកហ្នឹងឥឡូវវារបះរបើងឡើងវិញទៀតហើយ ត្រូវប្រតិបត្តិការតាមលំអានច្បាប់បម្រាបមុន ទើបកើត។

បម្រាប់ *ន.* ការប្រាប់, ការប្រាប់ឱ្យធ្វើតាម :

- ❖ បម្រាប់ក្រសួង
- ❖ បម្រាប់របស់មាតាបិតា

❖ បម្រាប់ត្រូវតាមផ្លូវច្បាប់។

អំពី បរិយាយ អធិប្បាយ

បរិយាយ *ន.* (បា.) សេចក្តីអធិប្បាយដោយផ្សេងៗ, ការអធិប្បាយសម្រួលសេចក្តី :

❖ ពោលដោយបរិយាយ។

អធិប្បាយ *ន.* (បា.) ការពន្យល់សេចក្តីដោយមានគ្រឿងអាង, សេចក្តីពន្យល់មានអាង, សេចក្តីពន្យល់មានពស្តុតាង, សេចក្តីពន្យល់មានគោល :

❖ យល់តាមអធិប្បាយ។

❀ ខ្មែរប្រើជា *កិ.* ឬ *គុ.* ក៏បាន :

❖ ពាក្យអធិប្បាយ

❖ អធិប្បាយឱ្យងាយយល់។

អំពី បាឋកថា សន្ទកថា សុន្ទរកថា

បាឋកថា *ន.* (បា. សំ.) សម្តីថ្លែងសេចក្តី (មាត់ទទេ), កថាសម្តែងរឿងរ៉ាវ, កថាសូត្របាលី។

☞ (អ្នកប្រទេសឥណ្ឌាហៅសាលារៀនថា **បាឋសាលា** តាមការយល់របស់គេ)។

សន្ទកថា *ន.* (បា. សំ.) ពាក្យសន្ទនា, ការសន្ទនាគ្នា, ការថ្លែងសេចក្តីមាត់ទទេ :

❖ ធ្វើសង្កថារកគ្នាទៅវិញទៅមក។

សុន្ទរកថា *ន.* (បា. សំ.) សម្ដីពីរោះ, សម្ដីគួរចង់ស្ដាប់។

❀ ខ្មែរហៅសម្ដីសូត្រថ្លែងសេចក្ដីក្នុងទីប្រជុំជនថា **សុន្ទរកថា** ដែរ :

❖ សូត្រសុន្ទរកថាក្នុងមហាសន្និបាត...។

អំពី បុគ្គលិក សហការី សហសេវក

បុគ្គលិក *គុ.* (បា.) ដែលចំពោះបុគ្គលឬសម្រាប់បុគ្គលម្នាក់ៗ មិនមែនជាសាធារណៈទូទៅ :

❖ របស់បុគ្គលិក។

បុគ្គលិក *ន.* (បា.) ភ្នាក់ងាររាជការដែលធ្វើការក្នុងក្រសួងរាជការផ្សេងៗ ឬនិយោជិតនៃគ្រឹះស្ថានពាណិជ្ជកម្មជាដើម :

❖ បុគ្គលិកទិនិក

❖ បុគ្គលិកក្នុងក្របខណ្ឌ។

សហការី *ន.* (បា.) អ្នកធ្វើការជាមួយគ្នា, អ្នកព្រួតគ្នាជួយធ្វើកិច្ចការណាមួយ, ភ្នាក់ងារក្នុងមុខតំណែងរាជការជាដើម :

❖ នាយការិយាល័យនិងលេខាធិការ ជាសហការីនៃនាយកក្រសួង។

❖ លោករដ្ឋមន្ត្រីព្រមទាំងសហការីបានអញ្ជើញទៅជួបជុំជាអធិបតីក្នុងពិធីបុណ្យនោះដែរ។

❖ ព្រះបាឡាត់គណ, ព្រះវិន័យធរគណ, ព្រះធម្មធរគណ, ព្រះសមុហ៍គណនិងលេខាធិការគណជាសហការីនៃព្រះមេគណ។

❖ ព្រះមេគណគ្រប់ខេត្តអាចមានឋានានុក្រមទីព្រះគ្រូជាសហការីផង ដែរក៏បាន។

សហសេវក *ន.* (បា.) អ្នកកាន់ឧត្តមគតិដូចគ្នា, អ្នកមានចិត្តគំនិតត្រូវគ្នា :

❖ លោកឫទ្ធិជាសហសេវិករបស់ខ្ញុំ។

អំពី បុព្វកថា អារម្ភកថា

បុព្វកថា *ន.* (បា.) ពាក្យនិយាយខាងដើមសៀវភៅ, ពាក្យផ្ដើមជាដំបូង, អារម្ភកថា, អារម្ភបទនៃសៀវភៅ។

អារម្ភកថា *ន.* (បា. សំ.) ពាក្យប្រារព្ធ, ពាក្យផ្ដើម, ពាក្យនាំមុខ :

❖ អារម្ភកថាសៀវភៅ...។

អំពី បុព្វហេតុ មូលហេតុ

បុព្វហេតុ *ន.* (បា.) ហេតុដើម, ដំណើរដើម គឺហេតុដែលបណ្ដាលឡើង ជាមុនឬដែលផ្ដើមឡើងជាមុន។

មូលហេតុ *ន.* (បា.) ហេតុដើម, ដំណើរដើម...។

អំពី បេសកកម្ម បេសិតកម្ម

បេសកកម្ម *ន.* អំពើរបស់ជនអ្នកប្រើឬកិច្ចការរបស់ជនអ្នកចាត់ការបញ្ជូន។

បេសិតកម្ម *ន.* អំពើរបស់ជនត្រូវគេប្រើឬកិច្ចការរបស់ជនអ្នកទទួលបម្រើ។

អំពី បេសកជន បេសិតជន

បេសកជន *ន.* ជនអ្នកប្រើ, ជនអ្នកបញ្ជូន។

❀ ជនដែលទទួលភារៈទៅបំពេញបេសកកម្ម, ភ្នាក់ងារដែលគេចាត់ប្រើឱ្យទៅបំពេញបេសកកម្មអ្វីនីមួយនៅទីដទៃ។

បេសិតជន *ន.* ជនដែលត្រូវគេប្រើឬជនអ្នកទទួលបម្រើ។

អំពី ប្រជុំ សន្និបាត សន្និសីទ សមាជ សិក្ខាសាលា

ប្រជុំ *កិ.* ធ្វើឱ្យជុំគ្នា, ប្រមូលឱ្យចួបជុំគ្នា, មកចួបជុំគ្នា :

- យើងនឹងប្រជុំគ្នាព្រឹកស្អែកពេលម៉ោង៨នៅទីនេះ។
- ប្រជុំជន : ពួកជនដែលកំពុងប្រជុំគ្នា។
- ទីប្រជុំ : ទីដែលចួបជុំគ្នា។
- ប្រជុំជាតក : ប្រជុំរឿងក្នុងអតីតជាតិ។

សន្និបាត *ន.* (បា.) ការប្រជុំ, ការចួបជុំ, ការប្រមូលរួបរួមគ្នា, ការលាយផ្សំគ្នា :

- ធ្វើសន្និបាត។
- ក្នុងសន្និបាត : ក្នុងទីប្រជុំ។
- ក្រុមសន្និបាត : ក្រុមអ្នកប្រជុំធ្វើការរួមគ្នា, ក្រុមជំនុំ។
- ទីសន្និបាត : ទីប្រជុំ។
- សន្និបាតជាតិ *ន.* ជាតិមនុស្សផ្សេងៗគ្នាដែលរួបរួមទុកដូចជាជាតិមួយនៅក្នុងអំណាចច្បាប់រាជការតែមួយ :
- ពួកសន្និបាតជាតិ។

សន្និសីទ *ន.* (**បា.**) ពាក្យនេះតាមបាលី គឺមានន័យដូចគ្នានឹង **សន្និស័ន** ដែរ ប៉ុន្តែសព្វថ្ងៃនេះ ខ្មែរយើងប្រើសំដៅយកការប្រជុំគ្នាដជែកពិភាក្សាអំពីបញ្ហាផ្សេងៗដែលឋិតនៅក្នុងសភាពស្មុគស្មាញមិនទាន់ដាច់ស្រេច ដើម្បីរិះរកផ្លូវចេញឬដោះស្រាយឱ្យជ្រះស្រលះ, ការថ្លែងសេចក្ដីពន្យល់អំពីបញ្ហាផ្សេងៗដល់សាធារណជន :

- ធ្វើសន្និសីទ
- ស្ដាប់សន្និសីទ។

សមាជ *ន.* (**បា. សមជ្ជ ឬ សមជ្ជា**) មហាសន្និបាតឬការប្រជុំនៃមហាជនអ្នកពិភាក្សាអំពីបញ្ហាផ្សេងៗដែលមានផលប្រយោជន៍ទូទៅ :

- សមាជបានពិភាក្សាបញ្ហានោះអស់កាលដ៏យូរ។
- សមាជជាតិ : សមាជរបស់ជាតិ។

សិក្ខាសាលា *ន.* កន្លែងរៀនខាងវិជ្ជាជីវៈអ្វីមួយ :

- ក្រុមហ៊ុនបារាំងបានបង្កើតសិក្ខាសាលាជាច្រើនកន្លែង។

សិក្ខាសាលា *ន.* វគ្គបណ្ដុះបណ្ដាលមួយធ្វើដោយគំហុកឬជាការជួបប្រជុំដោះស្រាយបញ្ហាសម្រាប់អ្នកចូលរួមមួយក្រុមតូច ដឹកនាំដោយគ្រូបង្ហាត់អ្នកសម្របសម្រួលម្នាក់។

អំពី ច្រាប ច្រាប់

ច្រាប *កិ.* ធ្វើឱ្យរាប, ធ្វើឱ្យបាក់បប, ធ្វើឱ្យចុះចាញ់ :

❖ ប្រាបសឹក

❖ ប្រាបសត្រូវ។

ប្រាបប្រាម *កិ.* ប្រាមប្រាបឱ្យរាបទាប, ប្រាមប្រាបឱ្យស្ដាប់ឱវាទ។ **ប្រាប់** *កិ.* និយាយឱ្យដឹងចំពោះមុខ, និយាយឱ្យដឹងផ្ទាល់ខ្លួន, ថ្លែងឱ្យដឹង។

អំពី ផ្លាក ស្លាក

ផ្លាក *ន.* (ពាក្យខ្ចីពីបារាំង Plaque) សន្លឹកធ្វើអំពីលោហៈ ឈើ ឬរបស់ផ្សេងៗទៀតដែលមានលក្ខណៈរឹង សំប៉ែត តូចជាងផ្ទាំងនិងមានរាងផ្សេងៗ ប៉ុន្តែជាទូទៅច្រើនមានរាងចតុកោណ សម្រាប់ប្រើកត់ត្រាសម្គាល់លេខរថយន្ត ទោចក្រយានយន្ត ត្រីចក្រយានយន្ត គេហដ្ឋាន តួនាទី កន្លែងធ្វើការ...។

ស្លាក *ន.* សំបុត្រជាកំណាត់តូចៗជាគ្រឿងសម្គាល់ឈ្មោះជាដើម, ឆ្នោត, ទីវ, ខ្នាច់ :

❖ ចាប់ស្លាក

❖ សរសេរស្លាក

❖ បិទស្លាកជាសម្គាល់

❖ ដាក់ស្លាកជាសម្គាល់កុំឱ្យច្រឡំ។

ដោយយោងទៅលើនិយមន័យនៃពាក្យខាងលើ «**ស្លាក**» មិនអាចប្រើជំនួស «**ផ្លាក**» បានឡើយ ពីព្រោះតែវាជា «**កំណាត់តូចៗ**» រីឯ «**ផ្លាកសញ្ញា**» ដែលមានលក្ខណៈរឹង មិនអាចគ្របដណ្ដប់លើ «**ចជា**»

ដែលមានលក្ខណៈទន់បានឡើយ។ ដើម្បីគ្របដណ្ដប់លើសញ្ញាផ្សេងៗដែលក្នុងនោះមាន «**បដា**» ផង។ ប៉ុន្តែតាមវចនានុក្រមនេះ «**សញ្ញាប័ដ**» ជា «**ដំបាររឬបន្ទះស្លាក់**» (...) ដូច្នេះពាក្យនេះក៏មិនអាចគ្របដណ្ដប់លើ «**បដា**» បានដែរ គួរយើងយកពាក្យ «**រូបសញ្ញា**» វិញដើម្បីគ្របដណ្ដប់លើសញ្ញាផ្សេងៗដែលមាន «**បដា**» ផង ហើយរូបសញ្ញាមាន :

- បដា
- ប៉ាណូ
- ប៉ង់កាត
- អាហ្វីស
- និមិត្តសញ្ញា
- ផ្លាកយីហោ
- ពាណិជ្ជនាម
- បណ្ណប្រកាស
- ពាណិជ្ជសញ្ញា
- លក្ខណៈសញ្ញា
- ផ្លាកពាណិជ្ជកម្ម
- អក្សរចារឹកនៅតាមទីសាធារណៈ...។

អំពី ពន្លត់ រលត់ រំលត់

ពន្លត់ *កិ.* ធ្វើឱ្យរលត់, រំលត់ :

- ❖ ពន្លត់ភ្លើង
- ❖ ពន្លត់ចង្កៀង

▦ ប្រើចំពោះតែញ៉ាំងពន្លឺភ្លើងឱ្យរលត់, បើខាងទុក្ខព្រួយឬកំហឹងជាដើមវិញ ត្រូវប្រើពាក្យ **រំលត់** :

- ❖ រំលត់ទុក្ខ
- ❖ រំលត់ក្រោធ
- ❖ រំលត់កិលេស។

រលត់១ *កិ.* កិរិយាសព្ទជាកត្តុវាចក (សម្រេចអំពើខ្លួនឯង) ចេញទៅជាកិរិយាសព្ទជាហេតុកត្តុវាចក (ញ៉ាំងអ្នកដទៃឱ្យសម្រេចអំពើ) វិនាសបាត់ពន្លឺ, វិនាសបាត់កម្ដៅ :

- ❖ ភ្លើងរលត់
- ❖ ចង្កៀងរលត់។

រលត់២ *កិ.* ស្លាប់ :

- ❖ ខំរកស៊ីទៅ ទម្រាំតែរលត់...។

រលត់៣ *កិ.* សូន្យ, បាត់, អស់, ស្លាប់ :

- ❖ រលត់ទុក្ខ

- ចិត្តរលត់
- រលត់ស្មារតី
- រលត់កំហឹង
- រលត់កិលេស
- រលត់វិញ្ញាណ
- រលត់ខន្ធ (ស្លាប់)
- រលត់ចិត្ត (ស្លាប់) ...។

រំលត់ ***កិ.*** ធ្វើឱ្យរលត់, ធ្វើឱ្យបាត់កម្ដៅ, ធ្វើឱ្យបាត់ក្រោធ :

- រំលត់ទុក្ខ។
- រំលត់ក្រោធ។

រំលត់រំលាយ *កិ. វិ.* ធ្វើឱ្យរលត់រលាយ :

- រំលត់រំលាយកំហឹង។

អំពី ពី អំពី

ពី ***ធ.***, ***អា. ធ.*** អំពី, ខាង, ឯ :

- ពីលើ
- ពីមុខ
- ពីស្ដាំ
- ពីឆ្វេង

❖ រួចពីដៃ

❖ ពីក្រោម

❖ មកពីផ្ទះ

❖ ពីក្រោយ

❖ ទៅពីព្រឹក

❖ មកពីណា?

❖ បានពីណាមក?

❖ សម្ដីចេញពីមាត់...។

អំពី ***អា. និ.*** ពី, ខាង, ឯ :

❖ អំពីខ្ញុំ

❖ អំពីអ្វី?

❖ ភ័យអំពីមរណៈ។

អំពី ពុទ្ធដីកា សច្ចដីកា

ពុទ្ធដីកា *ន.* (**បា.**) ព្រះបន្ទូលព្រះពុទ្ធ, សំដៅចំពោះពុទ្ធវចនៈគឺ **បាលី** ដែលជាគោលដើមនៃព្រះពុទ្ធសាសនា :

❖ អដ្ឋកថាកែព្រះពុទ្ធដីកា។

❀ ខ្មែរប្រើក្លាយៗមកហៅថា **ពុទ្ធដីកា** ដែរគឺហៅដោយគោរពថាបញ្ជិតនិយាយស្ដីតែពាក្យពិតតាមលំអានពុទ្ធវចនៈប្រយ័ត្នមិនហ៊ានឱ្យល្អៀង :

❖ លោកគ្រូមានពុទ្ធដីកា

❖ ស្ដាប់ព្រះពុទ្ធដីកាលោក។

សង្ឃដីកា *ន.* (បា.) ដីការបស់សង្ឃ, ដីការបស់ភិក្ខុដែលចេញជាផ្លូវរាជការ, សំបុត្រសម្រាប់សាមណេរ ក្នុងសម័យបច្ចុប្បន្ននេះកាន់ជាសម្គាល់ខ្លួនទុកដូចជាសំបុត្រឆាយាសម្រាប់ភិក្ខុ (**ប្រើតាមសម័យនិយមនៃប្រទេស**)។

អំពី ព្រលឹង អត្ត អាត្មា

ព្រលឹង *ន.* ដំណើរជីវិត, ស្មារតី, វិញ្ញាណ, ស្រីសួស្ដី, សេចក្ដីសុខ, សេចក្ដីចម្រើន...។

- ព្រលឹងព្រលះ : ព្រលឹងធំតូច គឺស្មារតីធំតូចឬច្រើនតិច (ព. សា.)។
- បាត់ព្រលឹង : គាំងវិញ្ញាណ, ស្លន់ភាន់ភាំងគាំងបាត់សេចក្ដីដឹងជាក់, បាត់វិញ្ញាណ (ស្លាប់)។
- បាត់វិញ្ញាណ : គាំងវិញ្ញាណ, ស្លន់ភាន់ភាំងគាំងបាត់សេចក្ដីដឹងជាក់ (ស្លាប់)។
- បាត់ស្មារតី : គាំងស្មារតី, ស្លន់ភាន់ភាំងគាំងស្មារតីនឹកមិនឃើញព្រោះភ័យខ្លាច។

អត្ត *ន.* (បា.) ខ្លួន, ចិត្ត។

អាត្មា *ន.* (សំ.) ខ្លួន :

❖ រកស៊ីចិញ្ចឹមអាត្មា

❖ ខំប្រឹងយោងអាត្មា

❖ កើតមកជាមនុស្សនឹងគេដែរយោងតែអាត្មាពុំរួច។

អាត្មា *ន.* (សំ.) ចិត្ត :

ពាក្យកាព្យ

នរូអ្នកណា ទោះយកអាត្មា ចូលសាសន៍ពុទ្ធរតន៍

ចូលធ្វើឱ្យត្រង់ ដោយនូវបន្ទាត់ ហៅស្វែងសម្បត្តិ

យកផ្លូវនិព្វាន។ ៚

អំពី មោទកភាព មោទនភាព

មោទកភាព *ន.* ភាពឬភាវៈជាអ្នករីករាយ, ភាវៈនៃសេចក្តីត្រេកអរ, សេចក្តីអរគុណ :

❖ មានមោទកភាព។

មោទនភាព *ន.* ការពេញចិត្តឬការសប្បាយចិត្តចំពោះខ្លួនឯងដោយសារបានប្រព្រឹត្តអំពើអ្វីមួយ ឬក៏ការពេញចិត្តចំពោះជនណាម្នាក់ឬរបស់អ្វីមួយដែលមានការទាក់ទងនឹងខ្លួនផ្ទាល់។

❀ ការគោរពឬការវាយតម្លៃខ្ពស់ចំពោះខ្លួនផ្ទាល់។

❀ ការប្រកាន់ខ្លួនខ្ពស់ដោយសារតែ មុខតំណែង ទ្រព្យសម្បត្តិ ចំណេះដឹងខ្ពស់។

អំពី យល់ព្រម ឯកភាព

យល់ព្រម *កិ.* ព្រមតាម, អនុលោមតាម, ឃើញត្រូវជាមួយ :

❖ យើងខ្ញុំយល់ព្រមតាមគាត់ហើយ។

ឯកភាព *ន.* ឬ *គុ.* ភាពមួយ, ភាពត្រូវគ្នា, ដែលមានបែបបទត្រូវគ្នា, ដែលមានសណ្ដាប់ធ្នាប់ត្រូវគ្នា :

❖ ស្រុកឯកភាព

❖ ប្រទេសឯកភាព។

អំពី យស សក្តិ

យស *ន.* (បា.) អានុភាព, ឥស្សរភាព, បរិវារ, ទ្រព្យធន, កេរ្តិ៍ឈ្មោះល្អ, សេចក្ដីថ្កើងថ្កាន :

❖ មានយស

❖ ថ្កើងយស។

🙞 ខ្មែរច្រើនប្រើសំដៅលំដាប់ឋានន្តរសក្តិធំតូចឬអំណាចតាមមុខងារ, មុខក្រសួង :

❖ សក្តិ៩ហ៊ូពាន់ តែយសជាសេនាបតី គឺសក្តិត្រឹមតែ៩ហ៊ូពាន់ទេ ប៉ុន្តែទទួលស្ដីទីជាសេនាបតីបណ្ដោះអាសន្ន។

ពាក្យកាព្យ

សក្តិពុំស្មើយស នាអ្នកខ្ពង់ខ្ពស់ ពុំស្មើចិត្តជា

រីអ្នកមានយស សម្បូរគ្នីគ្នា សុទ្ធសឹងមិត្តភ្វា

ជួយជាកម្លាំង។

មួយបែបទៀតថា

សក្តិពុំស្មើយស អ្នកមានរបស់ ពុំស្មើសក្តា

សូវបង់ធនធាន កុំខុសអាជ្ញា សូវមានរោគា

កុំឱ្យមើលងាយ។

សក្តិ ន. (សំ.) អំណាច, សេចក្តីអង់អាច, សេចក្តីក្លាហាន, កម្លាំង, ការព្យាយាមរឹងប៉ឹង, ការខ្លាំងពូកែ, ការជំនាញ, សេចក្តីធន់, ការប៉ិនធន់ទ្រាំ, លំពែង :

- សក្តិធំ
- សក្តិតូច
- សក្តិស្មើគ្នា
- អ្នកមានសក្តិ។

ឥស្សរិយាភរណៈដែលប៉ាក់ដោយចេសមាសឬចេសប្រាក់ជាដើមសម្រាប់ដាក់ភ្ជាប់នឹងអាវរបស់មន្ត្រីសម្គាល់ឱ្យដឹងថ្នាក់ធំតូច :

- សក្តិ១
- សក្តិ២
- ពាក់សក្តិ
- សក្តិមាស

❖ សក្តិប្រាក់។

អំពី រលែក រំលែក

រលែក *កិ.* ចែក, បែក, ញែក, ជាភាគ :

❖ ប្រមូលមនុស្សមិនឱ្យរលែកគ្នា។

ចែករលែក *កិ.* ចែកបែងឱ្យជាភាគស្មើគ្នាឬតិចច្រើនជាងគ្នា ប៉ុន្តែឱ្យបានគ្រប់គ្នា។

ដើររលែកគ្នា *កិ.* ដើរបែកទាសចេញពីគ្នា។

រំលែក *កិ.* ធ្វើឱ្យញែកចេញខ្លះ, បំបែកចេញខ្លះ, ធ្វើឱ្យរលស់ចេញខ្លះ យកចេញខ្លះ, ចែកឱ្យខ្លះតាមការគួរ :

❖ រំលែកម្ហូបចែកគ្នា។ (កុំច្រឡំ **រំលែក** និង **រលែក**)

អំពី រូបិយបណ្ណ រូបិយវត្ថុ

រូបិយបណ្ណ *ន.* (**បា.**) រូបិយវត្ថុជាក្រដាស, ក្រដាសជាតំណាងរូបិយវត្ថុនៃប្រទេសនីមួយៗ។

រូបិយវត្ថុ *ន.* (**បា.**) ប្រាក់, ក្រដាសប្រាក់សម្រាប់ចាយ (ប្រាក់បរទេស) :

❖ បើខ្វះរូបិយវត្ថុហើយនឹងធ្វើអ្វីក៏ពុំកើត។

អំពី លទ្ធភាព សមត្ថភាព

លទ្ធភាព *ន.* ភាពនៃអ្វីៗដែលបានសម្រេចហើយ។ ភាពដែលនឹងត្រូវបានត្រូវមាន, ផ្លូវឬដំណើរទំនងដែលនឹងអាចធ្វើឱ្យកើតការ, ការដែលអាចធ្វើ

ទៅបាន, ការដែលអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន :

❖ រឿងនេះ យើងនឹងលែលករិះរកលទ្ធភាពយ៉ាងណាទាល់តែបានសម្រេចពុំខាន

❖ ខ្ញុំគ្មានលទ្ធភាពនឹងសម្រេចកិច្ចការនោះជូនអ្នកបានទេ។

សមត្ថភាព *ន.* ភាពនៃសេចក្ដីអាចប៉ិន, សេចក្ដីមោះមុត។

អំពី លទ្ធិ សាសនា

លទ្ធិ *ន.* (បា.) ការឃើញ, សេចក្ដីយល់ឃើញ, សេចក្ដីប្រកាន់ជឿ, ជំនឿ (យ៉ាងដូចជឿសាសនាជាដើម), ការប្រកាន់តាមយោបល់របស់ខ្លួន, ការប្រកាន់តាមទម្លាប់, ពិធី, បែបបទ, និយម :

❖ លទ្ធិពុទ្ធ

❖ លទ្ធិហោរ

❖ លទ្ធិនិគ្រន្ថ

❖ លទ្ធិព្រាហ្មណ៍

❖ មនុស្សមានលទ្ធិផ្សេងគ្នា។

សាសនា *ន.* (បា.) ពាក្យបណ្ដាំ, ពាក្យផ្ដាំផ្ញើ, ពាក្យប្រៀនប្រដៅ, ការប្រៀនប្រដៅ, លទ្ធិ, ពាក្យបង្គាប់, ការបង្គាប់បញ្ជោ; ដំណឹង; សំបុត្រ; ពាក្យ ប្រកាស, ការប្រកាសប្រាប់, ការជឿស្ដាប់, ការដាក់ទណ្ឌកម្ម, ការផ្ចាលទោស, ការកែសម្រួល, ការគ្រប់គ្រង, ការត្រួតត្រា :

- ❖ សាសនាព្រះពុទ្ធ
- ❖ សាសនាព្រាហ្មណ៍
- ❖ សាសនាយេស៊ូ។

អំពី វរៈ វីរៈ

វរៈ *គុ.* (**បា. សំ. វរ**) ប្រសើរ, ខ្ពង់ខ្ពស់, លើសលន់, ថ្លៃថ្លា, ជាចម្បង; ដែលគួរប្រាថ្នា, ដែលគួរចង់បាន, ដែលគួរជ្រើសយក, ដែលគួរសូម, ...។

វរៈ *ន.* (**បា. សំ. វរ**) ពរ ។

- វរជន : ជនប្រសើរ។
- វរនារី : ស្រ្តីល្អឆ្នើម។
- វរបិតា : បិតាប្រសើរ (បិតាក្សត្រ)។
- វរបុរស : បុរសប្រសើរ, ប្រុសថ្លៃ។
- វរមាតា : មាតាប្រសើរ (មាតាក្សត្រ)។

វីរៈ *គុ.* (**បា. សំ. វីរ**) ដែលខ្ជាប់ខ្ជួន, មាំមួន, រឹងប៉ឹង, អង់អាច, ក្លាហាន, ក្លៀវក្លា, មោះមុត, ខ្លាំងពូកែ, ដែលមានព្យាយាមខ្ជាប់ខ្ជួន។

វីរៈ *ន.* (**បា. សំ. វីរ**) អ្នកអង់អាច, អ្នកក្លៀវក្លា, អ្នកចម្បង, អ្នកប្រាជ្ញ។

- វីរជន : ជនអង់អាច, ...។
- វីរនារី : នារីអង់អាច,...។
- វីរបុរស : បុរសអង់អាច, ...។

- វីរភាព : ភាពដែលអង់អាច, ដំណើរអង់អាច។
- វីរសេនា : សេនាមោះមុត, សេនាខ្លាំងពូកែ...។

អំពី វាសនា សំណាង

វាសនា *ន.* (បា. សំ.) ចរិយាឬចរិតដែលអប់រំសន្សំទុកឬកប់ទុកក្នុងចិត្ត, ចរិយាដែលថ្នឹកស៊ប់ស៊ាំជាប់ជាទម្លាប់កែប្រែឬកម្ចាត់ចោលពុំបាន, បុព្វចរិយានៃកាយប្រយោគនិងវចីប្រយោគ :

❖ មនុស្សមានវាសនាខុសគ្នា។

ពាក្យនេះខ្មែរច្រើនប្រើសំដៅសេចក្ដីថា «សំណាង, ព្រេងសំណាង, ភ័ព្វព្រេង, បុណ្យភ័ព្វ» :

❖ មានវាសនាល្អ

❖ វាសនាអាក្រក់។

សំណាង *ន.* អំពើដែលកសាង, ភ័ព្វព្រេង, ព្រេងពីនាយ :

❖ សំណាងល្អ

❖ សំណាងតិច

❖ សំណាងអាក្រក់។

- មានសំណាង : មានភ័ព្វព្រេងល្អ, មានបុណ្យភ័ព្វពីព្រេងនាយមក។

អំពី វិចារណញ្ញាណ និង សម្បជញ្ញៈ

វិចារណញ្ញាណ *ន.* (បា.) ញាណឬប្រាជ្ញាជាគ្រឿងត្រិះរិះរាវរកហេតុផល

ឱ្យឃើញច្បាស់ឬឱ្យស្គាល់ខុសត្រូវ :

❖ បុគ្គលប្រកបដោយវិចារណញ្ញាណរមែងធ្វើការគ្រប់យ៉ាងឱ្យសម្រេចបានដោយល្អប្រពៃ។

សតិ *ន.* (បា.) ស្មារតី គឺសេចក្ដីនឹកឃើញ, ការរឭកបាន, ការរឭកឃើញមិនភ្លេច, ការចាំបាន, ការប្រុងប្រយ័ត្នមិនឱ្យភ្លេច; ដំណើរស្វាងរុងរឿងគំនិត :

❖ មានសតិ

❖ ភ្លាត់សតិ

❖ ដាស់សតិ។

សម្បជញ្ញៈ *ន.* (បា.) សេចក្ដីដឹងខ្លួន, ការមិនភ្លេចខ្លួន, ការប្រុងប្រយ័ត្នជា និច្ច; ការត្រិះរិះរំពឹងដឹងខ្លួនជាដរាប :

❖ មានសម្បជញ្ញៈ។

❀ ច្រើនប្រើជា **សតិសម្បជញ្ញៈ** ស្មារតីនិងសេចក្ដីដឹងខ្លួន :

❖ បព្វជិតគួរមានសតិសម្បជញ្ញៈជានិច្ច។

អំពី **វិប្បដិសារៈ វិប្បដិសារី**

វិប្បដិសារៈ *ន.* (បា. **វិប្បដិសារ**) សេចក្ដីក្ដៅក្រហាយចិត្ត, សេចក្ដីនឹកស្ដាយក្រោយ, សេចក្ដីនឹកតូចចិត្តព្រោះដឹងខ្លួនថាខុស :

❖ មានវិប្បដិសារៈ។

❧ វិប្បដិសារកម្ម : អំពើដែលនាំឱ្យមានវិប្បដិសារៈ (អំពើអាក្រក់)។

- វិប្បដិសារចិត្ត : ចិត្តដែលមានវិប្បដិសារៈ។
- វិប្បដិសារភាព : ភាពនៃវិប្បដិសារៈ, ដំណើរនឹកស្ដាយក្រោយព្រោះដឹងខ្លួនជាខុស...។

វិប្បដិសារី *ន.* (បា.) អ្នកដែលមានវិប្បដិសារៈ។ បើស្ត្រីជា **វិប្បដិសារិនី**

អំពី វេវចនសព្ទ សទិសសព្ទ

វេវចនសព្ទ *ន.* ពាក្យដែលប្រើផ្លាស់ប្ដូរគ្នាឬប្រើជាជំនួសគ្នាបាន គឺពាក្យដែលមានសូរសំនៀងខុសគ្នាតែមានដំណើរសេចក្ដីត្រូវគ្នាឬរលៀគ្នា, ដូចជា :

- ពេស្យា
- វេសិយា
- វេសី
- នគរសោភិនី
- លញ្ជិកា
- រូបជីវិនី
- រូបាជីវា
- រូបូបជីវិនី
- វណ្ណទាសី
- ប្រែថា «ស្រីផ្កាមាស» ដូចគ្នាយ៉ានេះជា វេវចនសព្ទ។

សទិសសព្ទ *ន.* សព្ទដែលមានសេចក្ដីលំគ្នា, សព្ទដែលមានសេចក្ដីស្រដៀងគ្នា :

- ➯ ឧត្ដម
- ➯ ខ្ពង់ខ្ពស់
- ➯ ថ្លៃថ្លា
- ➯ ប្រសើរ

✍ ជាសទិសសព្ទប្រើជាជំនួសគ្នាបាន (ដូចវេវចនសព្ទដែរ)។

អំពី សង្កេត អង្កេត

សង្កេត *ន.* (សំ. បា.) ការកំណត់, ការមត់គ្នា, ការណាត់គ្នា, ការប្ដេជ្ញាគ្នា, ការយល់ព្រមជាមួយ, សញ្ញា, ការពិនិត្យឱ្យឃើញច្បាស់ :

- ❖ ធ្វើតាមសង្កេត។

សង្កេត *កិ.* ពិនិត្យមើលឱ្យឃើញជាក់, ចំណាំមើលឱ្យឃើញជាក់, គ្នេរគ្នាន់មើលឱ្យឃើញជាក់, រំពឹងមើលឱ្យឃើញជាក់ :

- ❖ ត្រូវសង្កេតមើលសិន
- ❖ បានសង្កេតឃើញសព្វគ្រប់ហើយ។

សូត្រពាលីពិនិត្យតាមអក្ខរប្បភេទ :

- ❖ សូត្រធម៌សង្កេត។

✈ សង្កេតកម្ម : ការឱ្យសញ្ញា។

- សង្កេតការណ៍ : ហេតុដែលគួរសង្កេត, ហេតុនៃការពិនិត្យមើល។
- សង្កេតទាព : ដំណើរសង្កេត។
- សង្កេតលក្ខណៈ : លក្ខណៈនៃការពិនិត្យមើល។
- សង្កេតវិធី : បែបនៃការពិនិត្យមើល។

អឡេត *៩.* ការស៊ើបសួរបញ្ជាក់សាក្សី, ដំណើរស៊ើបសួរសង្កេតអ្នកដឹងការណ៍ពិត :

- ធ្វើអង្កេត។

អឡេត *ក៊ិ.* ស៊ើបសួរបញ្ជាក់សាក្សី, ស៊ើបសួរសង្កេតអ្នកដឹងការណ៍ពិត :

- ចាត់អាជ្ញាទៅអង្កេត។

អឡេត *គុ.* ដែលស៊ើបសួរបញ្ជាក់សាក្សី, ដែលស៊ើបសួរសង្កេតអ្នកដឹងការណ៍ពិត :

- អាជ្ញាអង្កេត។

អំពី សិទ្ធិ អំណាច

សិទ្ធិ *៩.* (**សំ. បា.**) សេចក្ដីសម្រេច; សេចក្ដីសម្រេចផលឬផលសម្រេច, ការសម្រេចប្រយោជន៍, ការដាច់ស្រេច, ការសមប្រកប, ការសមតាមបំណង, សេចក្ដីសុខ, សេចក្ដីចម្រើន, សេចក្ដីសក្តិសិទ្ធិ, សេចក្ដីខ្លាំងពូកែ, សេចក្ដីសម្បូណ៌, សេចក្ដីសម្រេចតាមអំណាចច្បាប់, អំណាច, សេចក្ដីអង់អាច, មុខការដែលត្រូវសម្រេចលើខ្លួន។

អំណាច *ន.* អានុភាព គឺសេចក្ដីអាច, ដំណើរអង់អាច, សេចក្ដីអាចហ៊ាន, ដំណើរអាចធ្វើអ្វីៗបានតាមចិត្តឬតាមលំអានច្បាប់ :

❖ មានអំណាច

❖ អំណាចច្បាប់

❖ អំណាចរាជការ។

🙞 ដោយអំណាច *ឃ. និ.* ដោយសារ, ដោយកម្លាំង :

❖ ដោយអំណាចគុណបុណ្យ...។

🙞 តាមអំណាចចិត្ត *ឃ. និ.* តាមអំពើចិត្ត :

❖ ធ្វើតាមអំណាចចិត្តឥតក្រែងច្បាប់។

🙞 ឡើងអំណាច : ឡើងចាង, ឡើងដៃ

🙞 អស់អំណាច : អស់សេចក្ដីអាច, អស់អានុភាព...។

អំពី សិរី សេរី

សិរី *ន.* (**បា. សំ. ស្រី**) លម្អដែលគួរឱ្យស្រលាញ់, សួស្ដី, ស្រីសួស្ដី, មង្គល, ជោគ, សេចក្ដីសុខ, សេចក្ដីចម្រើន, បុណ្យ, បុណ្យភ័ព្វ, ភ័ព្វព្រេង, សំណាង ល្អ, ព្រេងសំណាង, ទ្រព្យ, ការមានបាន, លាភ, ឥស្សរភាព, តេជះ, អំណាច; រាជសក្ដិ, ទិព្យសក្ដិ, ភគវតី, លក្ស្មី...។

សេរី *ន.* (**បា. <សេរ** «សិទ្ធិឬអំណាចលើខ្លួន» + **ឥន៑** (បច្ច័យ) **«មាន»**, **សំ. ស្វៃរិន <ស្វៃរ + ឥន**) អ្នកដែលមានអំណាចលើខ្លួន, អត្តាធីន (ពាក្យ ផ្ទុយ **អសេរី, អនត្តាធីន, បរាធីន**), បើស្ត្រីជា **សេរិនី**។

អំពី ស្វរ សំឡេង

ស្វរ *ន.* សព្ទ, សំឡេង, សំឡេងលាន់ឮ :

- ❖ ស្វរផ្គរ
- ❖ ឥតស្វរ
- ❖ ស្វរភ្លេង
- ❖ ស្វរកាំភ្លើង។

សំឡេង *ន.* សទ្ទជាតិដែលមកប៉ះសោតប្បសាទឱ្យឮ, ស្វរសព្ទដែលលាន់ ឮ, សម្ដីដែលលាន់ឮ :

- សំឡេងក្រអួន : សំឡេងណែនធ្ងន់រំពង។

អំពី ស្ដេច សម្ដេច

ស្ដេច *ន.* ក្សត្រ, អ្នកដែលកើតក្នុងវង្សក្សត្រជាពាក្យផ្ទុយ **រាស្ត្រ។**

សម្ដេច *ន.* លោកអ្នកមានតេជះច្រើន, លោកអ្នកមានបុណ្យមានអំណាចធំ។

សម្ដេច *គុ.* ខ្ពង់ខ្ពស់ឧត្តុង្គឧត្ដម, ថ្កើងសក្ដិ ថ្កើងអំណាច, ថ្កើងថ្កាន។

ពាក្យសម្រាប់ប្រើបន្ថែមលើព្រះនាមឬលើឋានន្តរក្សត្រ មន្ត្រីសក្តិខ្ពស់ :

- ❖ ព្រះបាទសម្ដេចព្រះហរិរក្សរាមាឥស្សរាធិបតី...
- ❖ សម្ដេចព្រះមហាក្សត្រិយានី
- ❖ សម្ដេចព្រះឧបយុវរាជ
- ❖ សម្ដេចព្រះឧភយោរាជ

❖ សម្តេចព្រះវររាជជននី

❖ សម្តេចព្រះមហាឧបរាជ

❖ សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ

❖ សម្តេចព្រះរៀម

❖ សម្តេចព្រះអនុជ...។

អំពី **អគារ អាគារ**

អគារ *ន.* (**បា. សំ.**) មន្ទីរ, ផ្ទះ, រោង។

- អគារដ្ឋាន : ទីផ្ទះ។
- អគារស្ថាន : ទីផ្ទះ, អគារដ្ឋាន។
- អគារភូមិ : ជាន់នៃផ្ទះ, ថ្នាក់នៃផ្ទះ។
- អគារសិក្សា : មន្ទីរសម្រាប់រៀនសូត្រ, សាលារៀន...។

អាគារ *ន.* (**បា.**) អ្នកដែលមានផ្ទះឬអ្នកដែលមានប្រយោជន៍ដោយផ្ទះសំបែង (គ្រហស្ថ)។ *ព. ផ្ទ.* អនាគារ, អនាគារិយ, បព្វជិត។

សំ. អាគារ ប្រែត្រឹមតែ ថា «**ផ្ទះ**» ដូចជា **អគារ** ដែរក៏មាន។

- អាគារធម៌ : ធម៌សម្រាប់គ្រហស្ថ។
- អាគារិយធម៌ : ធម៌សម្រាប់គ្រហស្ថ, អាគារធម៌។ (*ព. ផ្ទ.* អនាគារធម៌, អនាគារិយធម៌)
- អាគារវិន័យ : វិន័យសម្រាប់គ្រហស្ថ, ច្បាប់គ្រហស្ថ។

អំពី អចលនវត្ថុ អចលវត្ថុ

អចលនវត្ថុ *ន.* សូមមើលក្នុងពាក្យ **អចល** (គួរប្រើជា **អចលវត្ថុ** វិញ ព្រោះ **អចល** ជា គុណនាម, **អចលន** ជា នាម, ដែលពុំគួរផ្សំជាមួយនឹង **វត្ថុ** ជា នាម ដែរ, ឬប្រើ **អសង្ហារិមវត្ថុ** វិញក៏បាន)។

អចលវត្ថុ *ន.* អសង្ហារិមវត្ថុ, អចលភណ្ឌ (ខ្មែរច្រើនប្រើជា **អចលនវត្ថុ**)។

អំពី អត្ថន័យ អត្ថរស អត្ថរូប

អត្ថន័យ *ន.* ការសម្គាល់នូវមតិ, ទស្សនៈនិងបញ្ហាសំខាន់ៗក្នុងអត្ថបទ។

អត្ថរស *ន.* ការសម្គាល់នូវរសជាតិខ្លឹមសារដែលអាចធ្វើឱ្យអត្ថបទមានលម្អ មានលក្ខណៈពីរោះជាទីចាប់ចិត្តចាប់អារម្មណ៍។

អត្ថរូប *ន.* ការសម្គាល់នូវសភាពរូបរាង ទម្រង់បែបបទនៃអត្ថបទដែលកើតឡើងអំពីវិធីតែងនិពន្ធដែលប្រើពាក្យសម្ដីឃ្លាប្រយោគ។

អំពី អន្តោប្រវេសន៍ អាណិកជន

អន្តោប្រវេសន៍ *ន.* ការចូលមកខាងក្នុង។ ការចូលមកក្នុងប្រទេសណាមួយដើម្បីតាំងលំនៅជាប្រាកដនៅទីនោះ ដោយឥតត្រឡប់ទៅកាន់ប្រទេសរបស់ខ្លួនវិញ, ដំណើរដែលជនបរទេសចូលមកតាំងលំនៅក្នុងប្រទេស :

- រឿងអន្តោប្រវេសន៍
- ការប្រិតប្រៀបខាងអន្តោប្រវេសន៍។

អាណិកជន *ន.* (**បា.**) ជនដែលនៅក្នុងអំណាចគេ, ជនអ្នកនៅក្រោមអំណាចនៃបុគ្គលដទៃ, ជនជាតិនានាដែលនៅអាស្រ័យប្រកបមុខរបរក្នុងប្រទេសដទៃ :

❖ កុងស៊ុលការពារអាណិកជនរបស់ខ្លួន

❖ ពួកអាណិកជនជាតិចិននៅប្រទេសកម្ពុជា។

ពាក្យកាព្យ

អាណិកជន ទោះបីមានធន ទ្រព្យច្រើនត្រឹមណា

មកនៅក្នុងរដ្ឋ ដទៃនានា ត្រូវស្តាប់បញ្ជា

តាមច្បាប់រដ្ឋនោះ។

អំពី អាកប្បកិរិយា ឥរិយាបថ

អាកប្បកិរិយា *ន.* អាការៈនៃរាងកាយ, ដំណើរឬលំនាំនៃរាងកាយឬក៏នៃឫកពា :

❖ មនុស្សនុះមានអាកប្បកិរិយារម្យទមល្អណាស់

❖ បព្វជិតគួរប្រើអាកប្បកិរិយាស្រគត់ស្រគំឱ្យសមតាមក្រឹត្យវិន័យ។

ឥរិយាបថ *ន.* ផ្លូវនៃឥរិយា, គន្លងនៃឥរិយា គឺការដើរ, ឈរ, អង្គុយ, ដេក។

អំពី ឧទាហរណ៍ ឧបមា

ឧទាហរណ៍ *ន.* (**បា. ឧទាហរណ**) ការលើកឡើងឱ្យឃើញ, ការនាំមកពន្យល់ឱ្យឃើញ, ការចង្អុលឱ្យឃើញ; ពស្តុតាង, បែបយ៉ាង, តួយ៉ាង, គ្រឿងអាង, សំអាង :

❖ ពាក្យមានឧទាហរណ៍

❖ ដូចមានឧទាហរណ៍ថា...

❖ នាំឧទាហរណ៍មកសម្ដែងឱ្យឃើញច្បាស់។

ឧបមា *ន.* (បា.) សេចក្ដីប្រៀប, សេចក្ដីប្រៀបធៀប, ការប្រៀបប្រដូច, ការប្រដូច, ការប្រៀបផ្ទឹម, ការទាញយកដំណើរឬហេតុជាដើមចមមកប្រៀប, មកប្រដូចឱ្យងាយយល់ :

❖ មានឧបមាថា...

❖ មានឧបមាដូចជា...(ក្នុងសេចក្ដីធំ ប្រើជាគូគ្នានឹងពាក្យ **ឧបមេយ្យ**)។

ឧបមា *កិ.* (បា.) ប្រៀប, ប្រៀបប្រដូច :

❖ ខ្ញុំសូមឧបមាឱ្យឃើញ, ដូចជា...។

ឧបមា *គុ.* (បា.) ដែលប្រៀប, ដែលប្រដូច :

❖ ពាក្យ **ឧបមា** (ហៅ **ឧបមាកថា** ក៏បាន)។

អំពី ឧបទ្ទវហេតុ ឧប្បត្តិហេតុ

ឧបទ្ទវហេតុ *ន.* (បា.) ហេតុនៃឧបទ្រព, ហេតុដែលនាំឱ្យកើតឧបទ្រព។

ឧប្បត្តិហេតុ *ន.* (បា.) ហេតុដែលបណ្ដាលឱ្យកើតឡើង, មូលហេតុ។

គន្ថនិទ្ទេស

១- វចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពគ្រាទី៥ ព.ស. ២៥១១ គ.ស. ១៩៦៧-៦៨, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

២- វិធីប្រែបាលី ការផ្សាយរបស់វិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ពុទ្ធសករាជ ២៥៤៥

៣- វេយ្យាករណបទីប ព. ស. ២៤៩៥ គ. ស. ១៩៥២

៤- **ច័ន្ទ សំណាព្វ** (១៩៩៩) វិជ្ជមានន័យ អវិជ្ជមានន័យ និងបរិធាតុរបស់វា សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ

៥- **ច័ន្ទ សំណាព្វ** (២០០២) គោលការណ៍នៃការបង្កើតពាក្យនិងកម្ចីពាក្យ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ

៦- **ច័ន្ទ សំណាព្វ** (២០០៣) ធាតុវេយ្យាករប្រើសម្រាប់បង្កើតពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ

៧- **ច័ន្ទ សំណាព្វ** (២០០៦) ការកំណត់ប្រភេទពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ : តួនាទី នៃបុរេបទ **ការ** និងផ្នត់ជែក [-**អម/ណា**-] / [-**អំម/ន**-] សាកលវិទ្យាល័យ ភូមិន្ទភ្នំពេញ

៨- ភាសាខ្មែរ (អគ្គទត្តោ គល់-សុភាព)

៩- កម្ពុជសុរិយា (លោក **ឈី-ឆាមតេខ** សមាជិកក្រុមអភិបាលសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ)

១០- គតិលោកភាគទី១ (ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ)

១១- ព្រះគ្រូមុនីសោភ័ណ **សេខ-នាខ** សារញ្ញាណោ, បាលីវេយ្យាករណ៍, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៤៤ គ. ស. ២០០០

១២- ព្រះគ្រូសិរីសោភ័ណ **គិម-ត្នូ**, បទានុក្រមធម្មបទភាគទី១, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៣៨ គ. ស. ១៩៩៤

១៣- ព្រះគ្រូសិរីសោភ័ណ **គិម-ត្នូ**, បទានុក្រមធម្មបទភាគទី២, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៣៨ គ. ស. ១៩៩៤

១៤- ព្រះគ្រូសិរីសោភ័ណ **គិម-ត្នូ**, បទានុក្រមធម្មបទភាគទី៣, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ព. ស. ២៥៣៨ គ. ស. ១៩៩៤

១៥- **អៀច-ភើស** ភាសាខ្មែរ

១៦- វចនានុក្រមខ្មែរ KHMER DICTIONARY ការផ្សាយបណ្ណាគារអង្គរធំ ព. ស. ២៥៥៥ គ. ស. ២០១១

១៧- វេយ្យាករណ៍សំស្រ្កឹត

១៨- សទ្ទានុក្រមពាក្យច្បាប់និងរដ្ឋបាល (អង់គ្លេស-បារាំង-ខ្មែរ)

១៩- វចនានុក្រមអក្ខរាវិរុទ្ធនៃភាសាខ្មែរនៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

២០- ប្រស្នាកច្ចាយនូបត្ថម្ភកៈ កិតកនិទ្ទេស-ខុណាទិនិទ្ទេស, ការផ្សាយរបស់វិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

២១- **ហ៊ីខ-ឌីឫទ្ធិ** អត្ថាធិប្បាយវចនានុក្រមច្បាប់

២២- ឯកសារនានា ។

ជីវប្រវត្តិ

ខ្ញុំ **ទូច-តីម៉ាស្រ៊ាង** កើតនៅឆ្នាំ១៩៧៤ នៅក្នុងភូមិកាប៉ូ ឃុំអូរឫស្សី ស្រុកក្រចេះ ខេត្តក្រចេះ ជាកូនទី៥ ក្នុងចំណោមបងប្អូនប្រុសស្រី៦នាក់ ស្រី៤ ប្រុស២

ឪពុកឈ្មោះ **ទី-យ៉េន** ស្លាប់

ម្ដាយឈ្មោះ **អ៊ី-មាស** ស្លាប់

ការសិក្សា

២០០៩ បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់អក្សរសាស្ត្រខ្មែរ នៅសាកលវិទ្យាល័យខេមរៈ

២០០៧ បរិញ្ញាបត្រអក្សរសាស្ត្រអង់គ្លេស នៅសាកលវិទ្យាល័យបៀលប្រាយ

២០០៣ សញ្ញាបត្រពុទ្ធិកមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិ នៅពុទ្ធិកសាកលវិទ្យាល័យព្រះសីហនុរាជ

២០០១ សញ្ញាបត្រពុទ្ធិកមធ្យមសិក្សាបឋមភូមិ នៅពុទ្ធិកវិទ្យាល័យសម្ដេច **ជួន-ណាត**

១៩៩៦ ពុទ្ធិកបឋមសិក្សាវត្តសុន្ទរវង្ស ឃុំក្រចេះ ស្រុកក្រចេះ ខេត្តក្រចេះ

១៩៨០ សាលាបឋមសិក្សាភូមិកាប៉ូ ឃុំអូរឫស្សី ស្រុកក្រចេះ ខេត្តក្រចេះ

មុខតំណែងនិងការងារ

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរនៃទីស្ដីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

សមាជិកគណៈកម្មការភាសាវិទ្យាខ្មែរនៃទីស្ដីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

សមាជិកគណៈកម្មការនៃការបង្កើតពាក្យនិងកម្រិតពាក្យនៃទីស្ដីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

សមាជិកក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដកនៃវិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ប្រធានសមាគមទ្រទ្រង់អក្សរសាស្ត្រនិងវប្បធម៌ខ្មែរនៃវត្តខ្ទណ្ឌាលោម

ISBN-13 : 978-99963-705-0-2